

Poština plačana v gotovini.

MODRA
OPTICA
LETO
V

LETO 1933/34

ŠTEV. 4

MODRAPTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Rimska cesta štev. 3.
Telefon 3163. št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 4. ŠTEVILKE

MAREC

Kranjec Miško: Fox Movietone ima čast prikazati
Ljubljano u slici i riječi

Juš Kozak: Za prekmurskimi kolniki
— Freysgode Hrafinkel (Nordijska saga)

Ruda Jurčec: Politika v vinjetah

Zapiski:

Peter Donat: Stefan George

Poročila

Razno

FOX MOVIE-TONE IMA ČAST PRIKAZATI LJUBLJANU U SLICI I RIJEČI

KRANJEC MIŠKO

I

Prepričanje

Obiskal me je trgovski potnik in mi dejal:

»Gospod, morda se naročite na slovensko prepričanje?«

»Kako?« sem ga pogledal. »Mar je to spet kakšna nova revija? In kdo jo izdaja?«

»Ne razumete me,« se je nasmehnil. »To ni nikaka revija, niti časopis. — Da vam pojasnim: ustanovili smo zadrugo, seve, z omejeno zavezo, ki se peča z izdajanjem, oziroma z izdelovanjem tega prepričanja. Poglejte, pri nas so zadnja leta nekateri izbranci nekako vsiljevali ljudem to prepričanje. Nihče pa se ni za to navduševal. Kaj pa ste hoteli s takim brezplodnim prepričanjem? Ne samo, da se ni rentiralo, nasprotno, bilo je celo v škodo onim, ki so ga imeli. Jaz sam sem ta leta prodajal vse drugačna prepričanja po svetu, le slovenskega ne. Samo enkrat sem se predrznil nakupiti nekaj takih papirjev in jih razpečaval. Toliko, da me niso pritirali pred sodišče. Seveda, prepričanja ni hotel nihče kupiti. Obležala so mi doma. Saj takrat si ni nihče upal nositi prepričanja s seboj, razen nekaj kričavih študentov in drugih, jako redkih izbrancev in literatov.

Zdaj pa so se časi spremenili. Slovensko prepričanje je postalo aktualno in mnogi bi ga radi kupili. Naša zadruga bi rada prepričanje razširila. Zato smo zindustrijalizirali to stvar, namesto, da ga posamezni obrtniki izdelujejo. Vam se morda čudno zdi, da govorim o prepričanju v zvezi z industrijo. Pa morate pomisliti, da smo v dvajsetem stoletju. Prepričanje iz tovarn je cenejše, lepše izdelano, lažje ga nosiš in brez nevarnosti!«

»Kako to?« sem vprašal.

»Tako —. Zelo enostavno. Dali smo ga monopolizirati. Plačamo davek od njega in bo z zakonom zaščiten. Celó tako bomo napravili, da bo kakšno drugo prepričanje, mislim obrtniško, ali individualno strogo kaznovano, ako se kje zasledi. Zakaj pa ne bi mi doma izdelovali prepričanja? Vsak narod hoče imeti sam koristi od sebe. Saj bi nam ga lahko Italijani izdelovali, kakor ga na priliko izdelujejo Avstrijcem. In Avstrijci so srečni in žive v prepričanju, da so Avstrijci. Tudi Magjari in Bolgari dajo drugod izdelovati svoje prepričanje. Mi pa hočemo svoje nacionalno, slovensko prepričanje, doma izdelano.«

»Velike stvari so to,« sem rekel. »Vaše zasluženje bo neizmerno.«

»Da. To je tisto! In rečem vam, z velikimi težavami je bilo zvezano to, mnogo žrtev je bilo —.«

»Dovolite,« sem mu vpadel v besedo. »Niste temu mar vi krivi?«

»Hm,« se je nasmehnil. »Vi to gledate, tako, oprostite, naivno. Ali bi vi začeli izdelovati kakšno stvar, o kateri veste, da je ne boste mogli razpečati?«

»Ne.«

»Torej, vidite. Takrat ni bilo mogoče.«

»Da. Vidim, da je to za vas zgolj kupčija.«

»Oh,« se je smehljaj. »Pa res gledate naivno na vse stvari. Poglejte, čevlje, postavim, so izdelovali, ko še o tovarnah ni bilo ne duha ne sluha. Toda, vprašam vas, ali ni tovarna, industrija, človeštvu prinesla večje sreče kot cehi? Danes je vsak otrok lahko obut, čevlji so lepi, morda ne tako trpežni, a cenejši. In to je važno: vsakdo jih lahko ima.«

»Da,« sem prikimal. »Imenitno je vse to. — Ampak, jaz ga ne kupim. Namreč ga že imam.«

»Oh, saj to vem. Toda nekateri ga vendarle kupujejo, pa čeprav ga že imajo. To je modernejše.«

Zdaj sva se oba smehljala.

»Samo to še,« sem rekel. »Ali mislite izdelovati še kakšna druga prepričanja?«

»Da,« je prikimal.

Stisnila sva si roke in zapustil me je z dobrodušnim smehljajem, kakor ga imajo samo poslovni ljudje.

Tako: poslej ne bo treba izdelovati rokodelsko tega zanikrnega prepričanja in se ne bati zanj. Obrtniki so opravili svojo nalogo. Industrija je prevzela to stvar. Poslej bo slovensko prepričanje poceni. Vsak otrok ga bo lahko nosil in kupil novega, kadar se obrabi.

II

Literarna zvezdarna

V Ljubljani imajo zvezdarno za odkrivanje velikih literarnih zvezd. Predlanskim so odkrili Adamiča. Veliko razburjenje je nastalo tedaj pri nas. Zdi se, da smo se šele tedaj znašli. Adamič je sicer šel, ker je bil za nas komet. Toda vsak komet zapusti za sabo spomin za nekaj let. Takrat je nastal slovenski problem.

Zadnje čase pa so zasledili novo zvezdo. Bagrjano. Dve leti nam podaljšajo življenje, oziroma napravijo zanimivo.

Literarne dame zvesto sodelujejo. Imajo okus in moške prikimavamo.

III

Nepomembni ljudje. Zadnje čase smo izvedeli, koliko nepomembnih ljudi je prišlo v SBL. Mogoče dobimo počasi obrazložbo za to. Mislim, naj bi vsi ti nepomembni ljudje dobili vendarle kakšen pomen za nas. Sicer pa so bili za nas tuji vedno pomembnejši, kot domačini.

IV

Neka umetnikova dama je rekla:
»Miško Kranjec je prišel z dežele?«

»Da.«

»Saj se mu vidi.«

Nedovoljeno je namreč v kavarni nogo stegniti po stolu.

Oh, kako se nas še vseh, tudi tiste dame, drži vonj po deželi, vse Ljubljane in vseh važnih ljudi. Naši očetje, ali pa vsaj pradedje so neprestano držali pipo med zobmi in cuzali bago. Cigareta in trd ovratnik še ne spremenita človeka v meščana.

V

Kadar prihajam v Ljubljano, čutim v sebi neko sproščenje in se mi zdi, da pridem v velemesto.

Ko odhajam iz Ljubljane, si oddahnem. Ljubljančani živijo kakor naši kmetje: v opravljanju in intrigah, ne da bi pomislili, kako jih mi s spoštovanjem in zaupanjem gledamo. Kdaj bomo doumeli, da je Ljubljana kot vas zanimivejša in pomembnejša kot pa mesto.

VI

Krt je obstal pred svojo krtino in rekel žabi, ki se je poleg grela na soncu:

»To je najvišji hrib sveta.«

Žaba je nekaj posmrknila in bila toliko nesramna, da je preskočila to krtino in krt je bil užaljen.

V Ljubljani so zgradili nebotičnik in rečejo: najvišja stavba na Balkanu. In je vse res. Arhitekti pa so pozabili napraviti načrt za meščana, ki bi ga postavili v ta nebotičnik. Prihajamo gor, ker se nam zdi vožnja z dvigalom zanimiva.

VII

Imeli bomo svojo akropolo. Le to je križ, da se iz te akropole misli ne razlivajo na vse kraje v Sloveniji, temveč, da se misli iz dežele stekajo v to akropolo. Še nikoli ni imela ta Ljubljana najmanjšega razumevanja za poslednjo slovensko vas kje ob meji, za poslednjo slovensko hišo, ne vedoč, kako brezupno postane lahko vse to, ko se nam dežela odtuji.

VIII

Če malo nadarjenejši uradnik dobi mesto v Ljubljani, misli, da je s tem opravljena njegova kulturna dolžnost do naroda. Nihče pa ne pomisli na to, kako nam na deželi primanjkuje ljudi z malo bolj širokim obzorjem.

IX

V Ljubljani je možno, da kinopodjetja vrtijo filme z odločno nemško tendenco. Videl sem »Hišo na meji.« Rusi so posiljevalci, malopridneži, Nemci junaki, njihove device polne devištva. Ves sem trepetal, da ne bi brkati, mrki kozak razdevil te nežne nemške, plemenite deviške rože. In hvala bogu, da se to ni zgodilo. Kajti, nerodna stvar bi bila, da bi Nemka rodila kozaka. — Vsi Ljubljančani so bili z mano vred na strani tega lepega dekleta in toliko, da nismo rekli: »Fej, kozak!« Bog nas varuj kozakov, in sploh — Rusov.

X

Kadar govori nadškof Innitzer, takrat obmolkne vsa srenja. In vsi globoko sklonimo glave; kako res je: če bi se krščansko ljubili med seboj, ne bi na Dunaju streljali na delavce. Masam manjka globokega spoštovanja do avtoritete.

Kaj nam drugega preostane, kot da sedemo na njegovo barko in jadramo v varen pristan?

Pri tem pa vendar nihče ne pomisli, da ta Barka že dolgo nima več — krmila.

XI

Ne gre več za demokracijo in svobodo. Gre za nekaj drugega, za ideje, ki bodo vse naše življenje prežele z drugačnimi vrednotami. Demokracije ne bomo več videli (kakor je tudi doslej nismo), in pameten človek ne bo tarnal zaradi tega.

Dvoje obrežij ima danes reka življenja. Treba se nam bo odločiti, na katero stran homo jadrali.

XII

Cvetni prah katoliškega cvetja je padel na mlado liberalno cvetje. Pravijo, da ga bo oplodil.

Jaz sem radoveden, kakšni sadeži rastejo, kadar se tujerodne rože oplode.

XIII

Ljudje, ki govorijo o »načelnosti«, niso v življenju napravili niti enega koraka »po poti načelnosti«.

XIV

Današnja mladina bi rada pridigala, pa ne ve o čem. Naši starejši pridigarji imajo na policah knjige s pridigami za vsako priliko.

Take preizkušene metode sicer nimajo vsebine, a z njimi se doseže uspeh.

ZA PREKMURSKIMI KOLNIKI

JUŠ KOZAK

Trahom in še kaj

Kadar te zemlja utruji, se najbolje počutiš, če te sama vpokoji. V senčni tišini sem se na vrtu prestavljal od drevesa do drevesa in izbiral zrele slive. Otiral sem jim roso in si tešil z voljnimi sadeži žejo in glad.

Na vasi je bilo vse tiho, ljudje so že zarana odšli na polje. Izza hleva je mali Joško radovedno stegoval vrat. Opazil sem, kako se mu svetijo oči. S čepico postrani, da je bil še bolj fantovski se mi je približal. Kmalu se je privadil in mi pričel zgovorno razkazovati roke, ki so bile vse krastave in marogaste. Počasi sem ga vendarle doumel, da so mu jih psi obgrizli. Hodila sva skupaj po vrtu, za nama se je preganjal mladi ovčar Cerber in se poigraval z Joškovo hlačnico.

Semkaj se niso prenašali civilizacijski šumi. Pač, nekje je klopotal mlatilni stroj in opravljal težavno delo za celo vas. Med slamnatimi strehami, visoko zdevanimi óslicami je stroj izgubljal civilizacijski lak.

Od minute do minute je naraščalo občutje, da sem se odmaknil daleč od sveta. Izprehajal sem se po vrtu, v Veliki Pólani, nekje v prekmurski nižini, kjer žive ljudje le od zemlje. Vsepovsod, kamor sem se oziral, zemlja in zemlja. Nizki domovi se za visokimi óslicami prikrivajo. Kje je ostala Ljubljana, slovensko kulturno ognjišče? Onstran Grintovca, — odtod je razdalja dvakrat večja kakor narobe. Kdo bi se med temi panonskimi hišicami domislil Rothmeera in visokih lordov, ko se prekmurski kmet sredi civilizirane Evrope še ni otresel fevdalnega gospodstva in je pričel šele na pragu dvajsetega stoletja čitati svoj abecednik? Bilo je docela naravno, da so mi v tej zemlji uhajale misli na vzhod.

Medtem, ko sva z Joškom, ki je od časa do časa ogledoval svoje roke, pretikala travo in iskala odpadle slive, sem premišljal, da je moje občutje odmaknjenosti od sveta vendar še nekaj drugega kakor romantika. V črtici »Noč na Poljani« pravi Miško Kranjec: »Ni to tista romantika mestnih ljudi, ki se navdušujejo za večerne zarje, ali za čisti zrak, za mehke noči, v tem je nekaj drugega. To je beg od vsega, kar je veliko, pomembno, važno, to je beg človeka, ki se je naveličal vsega, pa čeprav ve, da se bo jutri nadaljevalo... Tu na deželi ni hitrosti dvajsetega stoletja. Vedno se mi tako zdi, kot če bi se vozil z vlakom; svet hiti z neznansko hitrostjo mimo tebe, skoraj z vrtoglavostjo, ali tam dalje hitrost ponehava, tista polja so počasnejša, dokler ne pride nekje kraj, kjer preide vse v stalnost. In v tej stalnosti smo mi.«

V omotičnih vrtincih dnevnega življenja občuti moderni človek pekočo žejo po nespremenljivosti, po nečem, kar je bolj trdno, kakor so ideologije, misli, čuvstva in ljudje, skratka, žeja ga po stalnosti, v kateri išče zanesljive opore. Siva prst prekmurske nižine je stalnost, ki se zaenkrat ne da vznemiriti ne z železnicami ne s časopisi ne z avtomobili.

Vsaka stalnost pa je konservativna in se upira prehitovanju. Konservativnost je posebno poglavje med zakoni človeškega življenja.

Gospa Ivanka ni dovolila, da bi se udajal svojemu razmišljanju. Povdala je z živahno energijo: »Pri Kranjčevih ni navada, da bi si gosti sami postregli.«

Med smehom in zadrego je tekkel pogovor. V zadregi je bila gospa Ivanka, ki nama ni mogla sproti dovolj napovedati. Doma je iz savinjske doline, služba jo je zanesla v Prekmurje.

»Ko sem prišla semkaj,« je hitela, »oh, sem mislila, da znorim. Kamor bi me poslali... kako sem sanjala o Ljubljani... kamor bi bili hoteli, bi šla. Zdaj pa,« se je zasmejala z iskrecimi se očmi, »zdaj ostanem v Prekmurju in ne mislim nikamor več. —

Naši so vsi z doma. Uro daleč imajo s kravami na njivo. Odkar so delili gosposko zemljo, so njive strašno razmetane. Vrnejo se šele popoldne, Lojz proti večeru.«

»Čujte, kadar so poletja vroča, mora biti tod delo težavno?«

»Kadar je pripeka, se vračajo s polja že ob desetih in delajo zopet popoldne. Zemlja je tako razbeljena, da ni moči delati.«

Lojz je odkupil gosposko zemljo, toliko oralov, da se ob srednje dobri letini preživi družina do pomladi. Pridela tisočdvesto kilogramov žita (rži) in šesto kilogramov pšenice. Njegova žena služi v Franciji, da odplačujejo zemljo. Z Miškom sta sezidala hišo, ki se v vasi že od daleč spozna. Preddverje je betonirano, zidani stebri nosijo ravno streho, na

kateri se človek lahko solnči. Skozi široka okna v zelenih okvirjih se odpira razgled na vaško cesto.

»Vsi domači so pomagali in trdo prijeli za lopato. Še hlevi se morajo presnažiti in studenec izkopati, potem se delo vnese. Za vodo ni hudo. Dva, tri metre je treba kopati in je že povsod voda.«

Opravki so zopet odtegnili gospo. Skozi okno se je videla nizka sosedova hiša in zeleno dvorišče pred njo. Preko plota se je kobalil Joško in zopet cvilil. Cerber ga je lovil za peto.

»Joško, zapoj!« mu je iz kuhinje prigovarjala gospa.

Čez čas, ko smo zopet kramljali, se je oglasil pod oknom. Zapel je v prekmurščini.

»Joško se rad postavi, če so mu ljudje všeč. Prej je vprašal, ali je prišel nov učitelj. Malo ljudi zaide v Pólano in otroci najprej vprašajo, če je prišlek učitelj.«

Žalostno je poglavje o prišlekih. Na človeka se obeša. Potem, ko se je Prekmurje združilo z materno zemljo, je postalo slovenska 'Sibirija'. Tja so pošiljali ljudi v pregnanstvo. Slovenski učitelji, učiteljica, železniški uradnik, financar, davkar, vse je s strahom izgovarjalo to ime. Nad odvisnimi občani je strankarski bič vihtel poslednjo grožnjo: Prekmurje. Kesneje, ko so vsi, ki so službovali v Prekmurju, zahtevali zato še posebne doklade, je groza narasla.

Slovensko meščanstvo in povečini tudi inteligenca, kajti onadva nosita vso odgovornost, sta pokazala, da sta v svojem razvoju izgubila svetovno nazorski stik z narodom. Še več, očitno se je razodelo, da večini svoboda, narodna država ni bila nikoli notranja življenjska potreba. Meščanski inteligent se ni spoznal, kaj bi počel z novo zemljo, za katero se dosihdob nihče ni zmenil, kvečjem, kadar so to zemljo rabili v narodno obrambnih statistikah.

Zemlja nam je bila nepoznana. Njeni problemi nejasni, ljudstvo odtujeno. Katoliška stranka je vedela, da se ji v telj zemlji z duhovniško pomočjo, brez posebne investicije ob volitvah ni bati za zmago. Liberalni inteligent ni zaupal ljudstvu, ker ni našel v njem ne gospodarske ne politične opore.

Grehi? Dediščina preteklosti? Vse to in še kaj. Nesposobnost, ozkosrčno partizansko življenje, nepojmovanje narodnega problema v novi življenjski fazi je bilo klasično izpričevalo naše narodne in politične vzgoje. Uverjen sem, da so samarski kmetje svojo zemljo bolje vladali, kakor je srednje evropski inteligent upravljal Prekmurje. Zato gre.

V partizanskih oklepih smo stopili v novo dobo in se besno zaletavali drug v drugega. Pod težkimi vizirji nismo videli problemov.

V Prekmurje so odhajali služiti tudi ljudje, katerih so se radi povsod odkrižali. Politika je odpravila tja nesposobne, ker jim ni mogla v starih pokrajinah nikjer poveriti službe. Mlade, neizkušene prosilce, ki so v novi državi terjali kruha, so z milostno kretnjo potiskali v Prekmurje. Naposled je vse, kar je delalo doma napotje, našlo pribežališče v novi zemlji. Kesneje se je v 'Sibiriji' pričela obetati boljša bodočnost. Kdor je sprejel v njej službo, je napredoval čez noč in se kmalu potem vrnil na boljše mesto. Ljudstvo je postajalo čimdalje bolj nezaupljivo.

Kaj so prinašali naši ljudje v Prekmurje? Nezadovoljstvo, mržnjo in zavist. Po strankarski opredeljenosti so nekateri tičali v farovžih, drugi so z enako gorečnostjo oznanjali nebulozne politične ideje, seveda glu-

him, nevajenim ušesom. Šele kesno smo se zavedeli, da ljudje žive tudi od kruha. Nihče ni opominjal, kako je tej zemlji potrebna posebna nega, v slovensko skupnost usmerjena briga.

Poizvedujem, kakašne so sedanje razmere?

»Danes se je nasprotje poleglo« pripoveduje gospa, »slovenski uradnik se je prilagodil razmeram in ljudje so se jih privadili.«

Zopet ugovarjam: »Uverjen sem, da tudi danes na prste preštejete vse, ki imajo v tej zemlji opravka, pa so se poučili prej o ljudstvu ali prečitali koga izmed prekmurskih pisateljev.«

»Tokrat je bilo hudo. V Pólani so kmetje zaprli šolo in izjavili, da naj otroci ostanejo rajši brez pouka.«

»Odkod to sovraštvo?«

»Semkaj so prihajali ljudje, ki se niso hoteli ali se niso mogli živjeti v docela novem ozračju.«

»Meni se včasih zdi, da ne poznamo Slovenci nobene ljubezni do lastnega rodu.

— Ali je življenje tod res tako neznosno?«

»Privaditi se je treba. Malo veselja...«

»Ideja da veselje.«

Gospa se je zasmejala z zvonkim smehom: »Z idejo ni nič.«

»Imate prav. Ideja še ni nikoli izpremenila človeka. Človek ostane človek. Kadar ima potuho, postane zver. Kakšni so domačini?«

»Kmetje. Včasih grobi, včasih prijazni, kakor nanese. Ljudje so. Slabo se živi in to se jim pozna. Jetika jih pobira. V naši vasi bolehajo skoraj vsi otroci na trahomu.«

»Trahom?«

»Odkar se zdravijo, bolezen ponehava; sicer se vrši zdravljenje precej površno. Z otroki je križ. Če opazijo v šoli koga, da še nima trahoma, ga vzamejo medse in se priplazijo od zadaj ter mu namažejo oči s svojo solzo. Grožnje nič ne pomagajo.«

»In Joško?«

»Ne, ne, Joško ga še nima, ker še ne hodi v šolo. Miško in Naci sta ga oba imela.«

Medtem sta se mati in Naci vrnila z njive. Mater je življenje izsušilo ali, kakor pravijo, izmerili so ga. Drobnó lice jim je izorala večna skrb, ki jih še vedno spremlja povsod, doma in na njivi. Pokoja ne poznajo. Vsak čas si nalagajo delo, da bi ga drugim olajšali. Prišli so v leta, ko prične človek vse drugače gledati na življenje. Mlajši tega ne opazimo. Tiho hodijo po hiši, s skrbjo za otroke in vnuke. Celó Joško čuti, kadar mu jih nalože, da ga imajo radi. Vendar se pri ljudeh, ki žive s trdim delom o tem nikoli ne govori.

Na hotiškem pašniku

Pólana je velika vas. Od glavne ceste, ki se v širokem loku zavije okrog cerkve, se cepijo na vse plati stranske ulice. Jagnedi in jelše jih senčijo. Slikoviti so pogledi skozi ulice, ki teko med zelenimi dvorišči in pletenimi plotovi. Ob hišah stoje visoke óslíce. Popoldansko solnce je zlatilo žolta slemena.

Na dvorišču, kjer je stroj opravljal mlatev za vas, so se zbirali vaščani. Ponavadi imajo v vaseh en sam stroj.

Mimo se je prizibal visoko naložen voz. Kmet se je spoštljivo odkril. Že zjutraj na poti skozi Lakoš in Kapco, kakor v Pólani sem opazil, da se tod moški naprej odkrivajo.

»Po pozdravu lahko ločite Slovence od Madžara,« razlaga Naci. »Slovinci vas vsi naprej pozdravljajo.«

Ponižnost? Vljudnost, ali kaj? Dediščina tlačanstva? Najbrže. Zapu- stili smo vas in zašli v senčnat log, ki jo od vseh strani obrašča, da ne opaziš hiš, dokler ne zaideš med nje. Steza se vije med visokimi jelšami, semintja so jase močvirne in zarasle z ločjem. Pólana je ostala za logom, tudi mlatilnega stroja ne čujemo več. V gosti senci stoji čren, ilovnata pečica, ki je zgoraj odprta. Na teh črenih, sličnih zapuščenim pravljji- nim hišicam, suše lan.

»Tudi nocoj,« se šali gospa, »boste čuli terice, če ne zaspite. Zdaj terejo po vseh vaseh.«

V teh logih ni videti v jeseni gozdnih cvetic, mahu in prapreti, ki zeleni pod drevjem v naših gozdovih. Kot gobarja me zanimajo gobe.

»Pri nas ne rastejo v logih, na pašnikih nabereмо pečark pred in po dežju cele košare. Gobani rasto le v gozdovih na Goričkem,« pripoveduje Naci, ki presoja kot pristni Prekmurec domačo okolico zelo praktično.

Preskočili smo jarek in stali na odprtem svetu. Na vse strani se je širila ravan. Daleč sredi nižine zakriva ložič, v katerem je videti tudi nekaj jagnedi samotna gospodarska poslopja. Tam je marof. Drevo nad vodnjakom moli visoko proti nebu. Oblike teh pustinjaških vodnjakov so se ohranile le na marofih.

Pod nogami ne čutimo zemlje, tako je mehka in voljna. Ljudje hodijo za stezami in kolniki ponavadi bosí, ker ni nikoder kamenja, da bi se spodtaknil ali se ožulil. Tudi nama je žal, da se nisva sezula.

Črede krav se pasejo na širnem travniku. Visoke in težke živali čutijo svobodo. Pastirjem ni treba paziti, da bi jim zašle na njive. Razsežne so trave, nikjer ne omejujejo ogradi paše. Tako me vara mogočnost pasme, da jih venomer kakor že zjutraj zamenjavam z voli, ki so prava redkost v Prekmurju. Krave opravljajo delo volov. Tudi nekaj konj se pase med govedom.

Kamor sežejo oči, je bila zemlja prej gosposka. Takrat je niso ob- delovali. Šele po agrarni reformi so pričeli kmetje orati njive. Svoje dni se je paslo na prostranih pašnikih okoli marofa dvesto do tristo glav živine. Fevdalni gospod ni vselej poznal svoje zemlje in številnih čred. Pasle so se in se množile, oskrbniki so odprodajali in pošiljali denar aristokraciji, ki je soodločevala v evropski politiki. Kmet je s sveto po- nižnostjo delal na gosposki zemlji in se z dneva v dan učil spoštovati, kaj je gospod. Kadar so baroni in grofje prihajali na lov, se mu je nudila prilika, da jim je poljubljal roko. Še danes jim je pogled plah in ne- zaupljiv. Le tiho premišljajo, da bi se na zemlji lahko tudi bolje živel. Koder so zemljo preorali, je posevek bogato obrodil. Ilovnata prst je plodna in spočita. S komaj verjetno ljubeznijo obdelujejo pridobljeno zemljo.

»Zakaj ne preorjejo tudi pašnika?« Zdelo se mi je, da so prstene plasti debele.

»Tod je zemlja slaba,« se smeje Naci, »je komaj meter debela. Če je ni za tri ali štiri metre, zemlja pri nas ni dobra.«

Mislím na skromne njíve na peščenih in kraških tleh in se čúdim. Naci se hahlja; že vidím, on se vsemu smeji.

Na zapadu, kjer stoji marof, se solnce ponižuje. Nebo se je pričelo nalahno rdečiti, zemlja postaja še temnejša. Človek izgublja vtis, da stoji sredi prekmurske nižine. Vlasta je prepričana, da mora biti tam za obzorjem morje, široko morje.

Pastirji kurijo ognje in si preganjajo čas. Zabíli so navpik v zemljo deblo, na katerem se vrtil prečni drog okoli svoje osi. Kakor skodele na tehtnici sta pritrjena na tem drogu dva sedeža in vrtiljak se s pomočjo človeškega pogona vrtil, da vse vrišči. Kedaj pa kedaj se krava v bližini ustavi, dvigne glavo in upre velike, vlažne oči v dirindaj. Bosonoge dekline in žene se vračajo z njiv.

Na tem hotiškem pašniku posedajo kmetje, kadar love piškurje, ki jih popisuje Kranjec v »Noč na Poljani«.

Tudi mene mika, da bi preživel tako noč na tej poljani. Zleknjen na zemlji bi vtonil v neizmerni širini in bi gledal le svetle zvezde nad sabo. Znabiti bi v gluhi tišini slišal iz dalje šelest valov na Muri. Tod bi se mi nemara v novi podobi prikazala vsa groza, da nam je na zemeljski površini ponoči odprt razgled v vsemirje.

Okoli ognja polegajo in modrujejo Žerdinov Marko, Režnja, Dedekov, stari in mladi Sraka, Magdič, Blažič in še drugi.

O življenju se pogovarjajo in ocenjujejo njegove vrednote. Žerdinov Marko je mistik, premišlja o svoji grešni okolici in toži, da z vsakim dnevom bolj tone v grehu. Kmetje se mu posmehujejo. Rogajo se njegovemu hrepenenju po odrešenju in ga presoajo po svoje. »Kmet naj bo svetnik, prav kmet, ko je vsak dan do grla v grehu. Mi moramo pač taki biti kakršni smo. Sveto življenje ni za nas namenjeno.« Oglašá se stanovska zavest, s katero so tako tesno povezani, da ni mostu med njimi in gospodo. »Kmet naj dela na svoji zemlji. Če si mora poiskati kakšnih pravic, naj si jih poišče sam z drugimi kmeti.« — Tako modrujejo in se zamamljajo s svojim premišljanjem, kakor so sedeli v času Zimzelena in kmečkih uporov. Zgodovina pa je izpričala bridko resnico, da je kmet konservativen in je še vselej omagal v boju za svoje pravice.

Med temi kmeti je sedel njihov pisatelj, ki je marsikaj literarno podčrtal. Toda v sliki njihove duševnosti je zajel podtalno bistvenost kmetiških ljudi in še prav posebno kmetiškega življenja v širni nižini, kjer se čuti človek pri tleh in je vsa njegova radost povezana z zemljo. Velike strasti vpíja zemlja, ljudje se rode z dedno zavestjo, da se v življenju vse radosti, strasti in trpljenje vpokoje in pomirijo. Z dovtipnim posmehom opazuje kmet življenje, pravtako kakor se starec spomladi greje pred ulnjakom. Usoda se pretaka po nižini, kakor veletok, iz katerega se ne more nihče rešiti. Zanesljiva opora je le zemlja, po kateri hodijo bosi in jo čutijo vsak dan na koži.

Stari Režnja, ki je bil osumljen, da je umoril ženo in je presedel radi tega pet let, ne govori o svojih strasteh, jih ne povečuje in ne vznemirja drugih z njimi. Zanj so bile le usoda. »Vse to se je pač moralo zgoditi. Tako je v naravi: so stvari, ki jih ne smeš prestopiti. To jaz dobro vem, ali zgodi se, da vendar le prestopiš.«

Ponoči je človeku na zemlji odprt razgled v temno vsemirje. Ta groza pritiska nanj in ga opominja na smrt. Od mladosti poslušá kmet, da je človek grešen in je grešno njegovo telo, da zahteva neusmiljeni bog

pokore za grešno življenje. Vsako življenje je grešno. Z izvirnim grehom se človek rodi, kesneje ga zapeljujejo oči in nos, vse do smrtne ure. Med razori se pote tudi kmetiški ljudje, ki do te zadnje ure ne verujejo, da bi bilo vse življenje grešno. Ko pa se zapali voščena sveča, se v strahu spokore za grehe in negrehe. Tudi najupornejši. Katoliški svetovni nazor je postal deden kakor ljubezen do zemlje.

Večer ob Muri

Onkraj ceste, ki pelje v Hotizo pade svet za dober meter. Steza se vije skozi gosti log med močvarami, preskakuje potoke in išče trdnih tal med miricami, v katerih se je ločje živo razraslo. Dva Hotižanca ga sečeta s koso. V visokih škornjih se zajedata v goščo. Ločje nadomešča les. Odporno je in žilavo, stene pri malih shrambah se z njim dobro prepletejo ter zavarujejo pred vetrom. Več let vzdrži.

V miricah in slepih rokavih Mure love spomladi piškurje, ki se prihajajo iz daljnih voda semkaj drstit. Naci pripoveduje s slastnim smehljajem, da jih je včasih nalovil tudi do dvesto. Njegovi vskliki pričajo, da so ocvrti zelo okusni. V težko prehodnih lokah ne love le Pólandci in Hotižanci, tod love tudi čaplje in štokrlje.

Čaplje posedajo na desnem Murinem bregu, kamor voda odlaga prod. Levi breg izpodjedajo valovi in odnašajo mehko zemljo. Temne vode se vale pri Ferkovem mlinu z deročo naglico. Za logom ob vodi plamti nebo, krvavi sij odsvita na valovih. Deklina je prinesla žito. Pred leseno hišico na bregu, v kateri stiskajo pozimi bučno olje, sedi mlinar, pogled mu počiva na vodi ob mlinu. Stopi ne mirujejo. Enakomerno nabijajo, da se potresa leseni mlin.

Gospa se šali z mlinarjem. Voda ga je zamamila, da ne hodi več domov, le ob nedeljah še in praznikih. Preselil se je k mlinu in je pustil v Hotizi družino. Včasih, kadar se ozre po vodi, mu oči čudno zažare. Vse njene skrivnosti pozna: kdaj narašča, kje izpodjeda, kod se skrivajo ribe. Gleda jo v jutrnjem svitu, v večernih zarjah, šumenje valov mu je zabrisalo spomin na njive. Videti je, da se rad ozira za lepimi dekleti in ženami. Kdor živi ob vodi, ima poostren čut za svobodo. Tudi dekleta jo slutijo, kadar pridejo semkaj in se ji na skrivaj predajajo. Drug svet je tod, ves izpremenjen. Široka voda ne pozna stalnosti. Nenehno se pretaka in preliva, z valovi uhajajo pogledi v daljino, človek spoznava lepoto trenutka in se mu vdaja. Ob vodi se umira lažje kot na suhem, kajti valovi so v vsakem hipu smrt in življenje. Pri nas se človek na planinah tako sprosti.

V noveli »Na valovih Mure«, je popisal Miško poezijo enolične nestalnosti. Ko se človek iztrga iz sive, prstene nižine, se izmota iz temnega loga, tedaj ga obide pred valovi sive reke občutje sproščenosti, ki mu odkriva tisto skrivnostno lepoto, zaradi katere vkljub življenjski enoličnosti, bridkim izkušnjam, prsteni umazanosti vendarle rad živi. »Kako je to pravzaprav čudno in enostavno. Mlini, Mura, šumenje valov, to prostrano polje za gozdom. In najbolj čuden je človek. — Vse je tako razumljivo in vendar je v vsem nekaj čudnega. Vse je, kakor to valovje, teče in ne odteče nikoli. — Kako je to prav za prav čudovito!«

Lahno se zibljeta mogočna mlina na širokih ladjah, z verigami pripetih daleč na bregu, da bi voda ne odtrgala opore. Ferkov je in še eden. V drobovju lesenih hiš udarjajo stope. Od časa do časa se oglašča zvonec.

Valovi se odbijajo ob obeh krnih ladij in se vrtinčijo. Daleč doli na vodi, kjer se zopet zanaša na desno, se prikazujeta še dva mlina. Preko, na desnem bregu se svet dviguje proti medžimorskim goricam, ki zapirajo obzorje na jugu.

Tih večer. Gospa pripoveduje, kako Mura pozimi zamrzne. Ledena skorja se trdi po reki odspodaj navzgor in se zdebela, da vozijo prek struge. Ko pritisne odmeška, postavijo mline na suho, da bi jih led ne zdrobil.

Ferko sedi pred hišico in čaka, da mu prineso večerjo. Njegov dan je podoben dnevu, toda vsak človek ima svojo uganko. Njegova je na Muri.

Vračamo se skozi log po vlažnih tleh. Na levi in desni sili voda na dan; ponekod stoje mlake, v katerih se zrealijo jelševe krošnje. Umirajoča svetloba odsvita na temni gladini. Korenine preraščajo stezo, v mraku je treba paziti na korak. Sredi loga premosti brv potok s črnikasto vodo in steza se zavije nenadno med plotove, v Hotizo, ki je podobna holandski vasi. Nizki domovi pod širokimi, slamnatimi strehami se stiskajo na ožjem prostoru kakor v Pólani. Vas je videti zelo stara, na oknih in zelenih dvoriščih presenečajo živopisane cvetice. Kesen je bilo, zato nismo krenili k »Lizi«, kjer je visela nad vrati pločevinasta riba, tod običajno znamenje, da imajo nocoj ribe.

Na koncu vasi stoji pod visokimi jelšami napol podrta lesena kovačija.

Zapuščena je in prazna, obsojena, da razpade. Nekoč se nekdo domisli in vzame sekuro. Po letih pa bodo pripovedovali pravljice o tej kovačiji.

Pred nočjo na vasi

Na hotiškem pašniku so dogorevala polena; v tropah so se vračale stasite krave in zastavljale cesto. Na zapadu se je nebo vpokojilo, nad lahnimi meglicami so se prižigale zvezdice. Na marofu se vodnjak ni več razločil. Le polprikrita luč je žarela v nižini. Spešili smo za kolnikom, da bi dospeli pred nočjo v vas. Pogovor je zastajal. Hladni severovzhodnik je vel iz madžarskih pust in dramil pospane ptice, da so čivkale zgoraj v jelšah. V logu pred Pólano nas je zajel mrak, ki so ga preletavala nevidna krila nočnih roparic.

Nosnice zajemajo dim večernih ognjev. »Dober večer,« pozdravljajo vaščani, ki se tiho razgovarjajo ob plotovih.

Lojz se je bil medtem vrnil s polja. Opravil je živino, zdaj stojiva pred hišo, veževa besede, kakor ljudje, ki se srečajo prvikrat v življenju. Suhljata je njegova postava, lica od boleznj udrti. Le v plečih se razodeva rast Kranjčevih.

Tihi so jesenski večeri v Pólani. Še bolj se čuti, kako daleč od sveta je vas.

»Večeri so pri nas monotoni in mirni,« piše Miško Kranjec v svoji globoko občuteni sliki »Večer«. »Nič se ne zgodi, kar bi bilo pomembno, kar bi vznemirilo ljudi... Odsev večernega neba je z meglo pretkan. Ogradi so prazni, njihve razorane, razdrte... Zunaj ob vratih srednje hiše so se nabrali ljudje. Tako na razgovor. Lebar je prišel in obsedel na prelazu s cigareto v ustih... Pa Lebar ni dolgo sam. Stari Bogdan prikreše do svojih vrat in se nasloni nanje. Ta ne govori mnogo in ga Lebar tudi toliko ne vpošteva, da bi mu to ali ono povedal. Zato je boljši Kovač ali Balažek ali kdorkoli že, ki mimo pride.

Kelenc stari, ki je prej poslušal doma pri vratih, pride zdaj na kolnik. Lebarja res da sovraži in ga ni nikoli prej na spregled, dokler se ne

nabere dovolj ljudi in dokler ni soseda Lojza. Šele tedaj pride in se ustavi nekoliko oddaljen na kolniku, z rokami prekrizanimi in s pipo v ustih, navadno razoglav. Pred vsem pazi na Lebarja. Vendar tega pri razgovoru ni opaziti.

Med to pripovedovanje udarja sem od šole glas klavirja...

Od Bukovja sem prihaja vse drugačna pesem. Pesem dveh mladih src, polnih razkošja in prešernosti.

To je večer na poljih, na kolniku, na prelazu in na vrtu. Večer pa je tudi še v sobah.«

V sobi leži mlada Gizika, kateri je komaj osem let in je bolna. Sušica je načela mladi popek. Jesen je in umira. Oče stoji na kolniku pred hišo, mati pa je daleč v Franciji in pere dišeče perilo, da bodo odplačali agrarno zemljo. Gizika ne bo jedla več krompirja s teh njiv.

»Ko udari zvon zdravomarijo, se Lebar odkrije in napoti domov. Tudi drugi odhajajo, se križajo in molijo. Lojzek in Jožek prihajata vsa zasopljena in se še pretepata...«

Znočilo se je, v hišah so prižgali luči. Nocojšnji večer je bil prav tak, kakor so bili prejšnji, le manj ljudi se je zbralo pred hišo. Tudi Joško se je pripodil od nekod ves zasopljen in se zopet otepal psov, domačega in Lebarjevega. Gizika se ne muči več. Onkraj kolnika in njive trohni pri cerkvi v zemlji. Luna je posijala na poslednje človekovo domovanje.

Materialistični intermezzo

Pri večerji sem se domislil, kaj se piše v Ljubljani, v slovenskem osrčju. Do priskutnosti tarnajo, kako je današnji čas zmeden, zavešen, prekopicnjen, skratka labirint, v katerem se najbistrejše oko ne znajde. Megla se vlačí po političnih, kulturnih in gospodarskih poljanah. Tako je s časom, v katerem se vsak lahko ponuja za krmarja.

Duh pa vrta in vrta. Kdo se ne proglašá za duhá? Duh se je zarotil zoper ‚Néduha‘. Kje je duh, kje je néduh? V megli se ne razločí. Duh je različne vrste. Je zgolj duh in duh, malo pomešan z materijo, je čisto materialistični duh in je še druge vrste. Tako n. pr. ‚nedosledni, računa-joči, prilagodljivi, plahi, neorientirani, oklevajoči, se izmikajoči, malo-dušni, maloverni, polutanski‘... ampak, križ božji, to so že lastnosti duha, ki ni duh temveč néduh. Tako je z duhom, kadar si ga patos najame za hlapca. Zaudarja pa v megli po duhovih, tudi mrtvaških.

V takih ‚duhovnih‘ dneh je človeku zelo potreben in mu dobro dene malo zdravega, domačega materializma.

Skupnost zemljanov se ne izraža samo v krvnem sorodstvu, v nošah in jeziku, tudi hrana je njen odraz. Regionalne posebnosti prehrane, ki jo človeku nudi pokrajina, se podedujejo in so tako trdna vez med njimi, kakor šege in običaji. V prekmurski nižini so vzhodni vplivi močnejši, vendar ni skupnost z materno zemljo docela zabrisana.

Prekmurski kmet se hrani slabo in živi skromno. Vsakdanji kruh mu daje dobro obdelana zemlja. Čim višje so hiše iz žitne slame, tem večje je upanje, da se družina prebije s kruhom čez zimo do spomladi. V slabih letinah zmanjka kruha tudi v hišah, kjer imajo dovolj oralov za posevek.

Kmečke litanije: fižol, repa, zelje, krompir, kaša (iz prosenega ali ajdovega zrna) so v zimi najvažnejša prehrana. Poleti si pomagajo s

svežo zelenjavo, ki jo uživajo z domačim bučnim oljem. Ajdovih žgancev ne poznajo, kuhajo koruzne, katerih ne belijo, ampak jih potresaajo z makom in sladkorjem, kadar ga imajo. Sladkor je premoženje, ki ga ponekod ne poznajo več in slade le še s saharinom.

V osemnajstem stoletju je Quesnay, ki je bil plemič in se je vnel za kmeta, postavil socialno zahtevo, da bi moral kmet vsako nedeljo kuhati piščanca v loncu. Časi se izpreminjajo, dvajseto stoletje oznanja kmetovo socialno zahtevo, da bi se morala tudi gospoda hraniti s črnim kruhom in kmečkimi litanijami.

Zahtevati za vse zemljane beli kruh ni nič drugega nego običajna fraza. Prisiliti vse, da bi jim teknil tudi črni, je nauk socialnega ozdravljenja.

Brez veselja se ne da živeti. Tudi prekmurski kmet ne bi mogel, če ne bi od časa do časa zarajal in si privoščil kaj boljšega, kar prebuja človeško radost.

Na krstikih in porokah, teh grenkih in veselih praznikih, se miza obloži. Juha in meso sta kmetu zrcalo boljšega življenja. Praznično veselje napoveduje kuhana kokoš, oblita z omako iz smetane, moke in paprike. Na to se pije. Sveža svinjina z repo in kašo se zaliva. Tudi prekmurski kmet pozna gurmanske slaščice. Najprej draži želodec s širokimi rezanci, potresenimi z makom in kiselakom, nato ga obloži z znamenitimi gibanicami.

Gibanice so slajše od potic. Testo se naklada v plasteh, vmes se potre-sajo cvebe, orehi, jabolka, fige, kiselak ali kar se ima pri roki. Ponekod se pečejo na svinjski, drugod na kravji masti. Gibanice so težka in zagatna jed, poplakujejo se z domačim rožnatim vinom. Prileže se tudi bližnji ljutomerčan ali jeruzalemec, katerih v dolnjem Prekmurju običajno ne pijejo. Kdor se rad močno opije, si izbere žganjico, trikrat ali štirikrat pečeno, ali se nalije z medico, ki se ne toči po krčmah. Varijo jo doma za praznične dni in jo prodajajo na proščanjih, ob velikih semanjih dneh.

Gibanic se spominja Prekmurec pri delu v tujini, popotnik na cesti, študent v nezakurjeni mestni izbi, vežejo ga na dom, kakor plodna njiva, vitki jagnedi, cvetoče akacije in slavci v logih.

Povečerjali smo. Zunaj je mesečni sij oblival široke slamnate strehe, se pretakal po vrtovih, zapredel log v svojo pajčevino in je svetil fantom na kolniku. Iz gorenjega konca vasi se je raznašalo petje, v bližini so trle terice.

(Se nadaljuje.)

FREYSGODE HRAFNKEL

Nordijska saga

VIII

Sam ukaže privedi konja in jaše navzgor po dolini. Jaše do nekega dvora in tam oznani uboj. Zbira zaveznike proti Hrafnklu.

Hrafnkel izve novico in smešno se mu zdi, da je sprejel Sam tožbo proti njemu.

Prešlo je poletje in tudi zima.

Toda spomladi, ko je prišel dan za poziv, jaše Sam iz svoje pristave tja gor na Glavni dvor in pozove Hrafnkla pred tabor radi Einarjevega uboja.

Nato jaše Sam navzdol po dolini in zbira taborno spremstvo. Nato miruje, dokler se možje ne ravnajo na tabor.

Hrafinkel pošlje glas v Ledeniško dolino in poziva može. Iz njegovega tabornega spremstva se mu priključi sedemdeset mož. S tem krdelom jaše vzhodno po pokrajini Porečja potem proti vzhodu krog gornjega konca jezera in po povprečni višinski poti do Strmca, nato po tej dolini navzgor in južno preko goljave do Berasfjorda in nato po navadni poti tabornikov na Strani. Do taborne ravnice je od doline Porečja sedemnajst dni hoda.

Toda potem, ko je Hrafinkel odjahal iz dežele, je zbiral Sam može.

Bili so mu spremljevalci samski fantje in kmetje, ki jih je naprosil. Tem možem je dal orožje, obleko in streho.

Sam ubere drugo pot iz doline. Jaše proti severu do mostu in nato čez most in od tam v Lakotniško goljavo in prenoči v Lakotniški dolini. Od tod jašejo do Širokega jezika in nato vrh Modrih gora do Kota in nato proti jugu do Sipine in dospejo do Ovčjega brega navzdol in od tam do Taborne doline.

Tam še ni bilo Hrafnkla. Njegova vožnja traja dalj časa, ker ima daljšo pot.

Sam ne postavlja svojih šotorov tam, kjer jih navadno postavljajo ljudje iz Vzhodnih fjordov. Kmalu nato dospe Hrafinkel. Postavi šotore tam kakor navadno.

Povedo mu, da je Sam prišel na tabor. Zanj je to smešno.

Tabor je bil zelo številno obiskan. Bila je tam večina poglavarjev, kar jih je bilo na Islandskem.

Sam je obiskal vse poglavarje in jih prosil pomoči in podpore. Toda vsi so mu enako odgovorili, da nimajo Samu povrniti toliko dobrega, da bi se mogli podajati v boj z županom Hrafnkлом in izpostavljati svojo čast. Povedali so tudi, da se je zgodilo skoraj vsem, ki so se prepirali z njim, da jih je osramotil in izpodbil njihovo tožbo.

Sam je šel v svoj šotor in bila sta s Thorbjörn nom žalostna in sta se bala, da bosta izgubila tožbo in bosta žela le nečast in sramoto. Tako sta skrbela, da nista ne jedla ne spala, kajti vsi poglavarji, v katerih pomoč sta zaupala, so jo odtegnili.

IX

Tedaj se nekega jutra zgodi, da se predrami stari Thorbjörn. Zbudi Sama in ga prosi, naj vstane: — »kajti spati ne morem.«

Sam vstane in obleče svojo obleko.

Ven gresta in navzdol do Sekirnega potoka in pod most. Tam se umijeta.

Thorbjörn govori Samu: »Moj svet je tak, da pošlji po najina konja in da se pripraviva za pot proti domu. Sedaj je jasno videti, da ne bova žela drugega kakor sramoto.«

Sam odgovori: »Prav se ti godi. Kajti drugega nisi hotel, kakor se prepirat s Hrafnkлом in nisi hotel sprejeti pogojev, ki bi jih mnogi sprejeli, če bi morali maščevati bližnjega sorodnika. Zelo si nas izzival vse in vse one, ki v tej zadevi niso potegnili s teboj. Toda sedaj nočem popustiti, dokler se mi ne bo zdelo, da ni več upanja, da bi mogel še kaj storiti.«

To razburi Thorbjørna tako zelo, da zajoka.

Nato vidita, da je iz šotora zapadno od potoka, nekaj nižje od mesta, na katerem sta sedela, prišlo pet mož. Oni, ki je stopal naprej, je bil visokorasel in ne debel mož. Na sebi je imel listnato zelen suknjič in v roki je imel meč z uložki. Imel je pravilen obraz in košate, svetlorjave lase. Tega moža je bilo lahko spoznati, kajti na levi strani je imel svetel koder.

Sam pravi: »Vstaniva in pojdiva tem možem proti zapadu čez most nasproti.«

Gresta doli k potoku in ob njem naprej. Mož, ki stopa naprej, ju najprej pozdravi in vpraša, kdo sta. Povesta svoji imeni. Sam vpraša onega moža po imenu, in ta se imenuje Thorkel in pravi, da je Thjostarjev sin. Sam ga vprašuje, kje biva njegov rod ali kje je njegov dom? Oni odvrne, da je po rodu in izvoru iz zapadnih fjordov, stanuje pa v Ribjem fjordu.

Sam pravi: »Si župan?«

Oni odkima.

»Si morda kmet?« vpraša Sam.

Oni odgovori, da ni.

Sam pravi: »Kak mož pa si?«

Oni odgovori: »Nimam stalnega bivališča. Prošlo poletje sem prišel iz Norveške na Islandsko. Bil sem sedem let v inozemstvu in peljal sem se v Bizanc, kjer sem prisegel kralju zvestobo. Toda sedaj stanujem pri svojem bratu, ki se imenuje Thorgeir.«

»Je župan?« vpraša Sam.

Thorkel odgovori: »Seveda je župan v Ribjem fjordu in dalje v zapadnih fjordih.

»Ali je tu na taboru?« vpraša Sam.

»Seveda je tu,« pravi Thorkel.

»Kako veliko je njegovo spremstvo?« vpraša Sam.

»Sedemdeset mož,« odvrne Thorkel.

»Vas je več bratov?« vpraša Sam.

»Še tretji je,« je odgovori Thorkel.

»Kdo je to?« vpraša Sam.

»Ime mu je Thormod,« odvrne Thorkel, »in stanuje v Ogradih na Labodjem vrhu. Njegova žena je Thordis, hčerka Thorolfova, sina Kahlengrima iz Gradu.«

»Naju li hočeš na kakršenkoli način podpreti?« vpraša Sam.

»Česa potrebujeta?« vpraša Thorkel.

»Pomoči in podpore poglavarjev,« odgovarja Sam, »kajti tožbo imava predložiti proti županu Hrafnklu zaradi uboja Einarja, sina Thorbjørnovega. S tvojo pomočjo bi jo mogla uveljaviti.«

Thorkel odvrne: »Tako je kakor sem dejal: nisem župan.«

»Zakaj si tako zapostavljen, če si poglavarjev sin, kakor so tvoji bratje?« vpraša Sam.

Thorkel odgovori: »Saj nisem rekel, da bi nikdar ne bil župan. Toda svojo župansko besedo sem odstopil svojemu bratu Thorgeiru, predno sem se peljal na Norveško. Kasneje je nisem vzel nazaj, kajti zdi se mi, da jo dobro upravlja. Pojdita k njemu. Prosita ga pomoči. Plemenit je in hraber ter temeljit v vseh stvareh. Mlad mož je in zelo skop. Najpreje je upati, da vama bodo taki ljudje stali ob strani.«

Sam pravi: »Pri njem ne bova ničesar dosegla, če ti ne boš z nama.«
Thorkel reče: »To vama hočem obljubiti: da bom raje z vama, kakor proti vama, kajti zdi se mi nujno, da je treba tožiti zaradi uboja bližnjega sorodnega moža.

Pojdita sedaj do šotora in vstopita v šotor. Možje spijo. Videla bosta, da na tleh počez ležita dve kožuhovinasti spalni vreči. Iz ene sem se dvignil jaz, v drugi pa počiva Thorgeir, moj brat. Na nogi se mu je naredil velik tvor, odkar je prišel na tabor in zaradi njega je spal le malo noči. Toda v zadnji noči je počil in gnoj se je izlil iz njega. In nato je Thorgeir spal in je stegnil nogo čez desko, ker je v nogi velika vročina.

Ta stari mož naj gre pred teboj v šotor. Zdi se mi, da je že nadložen in kratkoviden od starosti. Če prideš ti, mož,« pravi Thorkel, »do kožnate spalne vreče, tedaj zelo omahuj in padi na desko ter zgrabi za prst, ki je povit, vleči zanj in glej, kako bo to zaznal Thorgeir.«

Sam govori: »Hočeš nama dati nasvet na srečo. Pa to se mi ne zdi priporočljivo.«

Thorkel odvrne: »Eno od obojega morata storiti: ali me poslušajta ali pa ne zahtevajta svéta od mene.«

Sam govori in pravi: »Tako storiva, kakor oni svetuje.«

Thorkel pravi, da bo kasneje prišel za njima: — »kajti svoje može pričakujem.«

X

In sedaj sta se odpravila Sam in Thorbjörn in sta prišla v šotor. Tam so vsi možje spali.

Kmalu sta videla, kje je spal Thorgeir. Stari Thorbjörn je šel naprej in je jel zelo omahovati. Ko je prišel do kožnate spalne vreče, je padel na desno in zgrabil za palec, ki je bil bolan in ga vlekel. Toda Thorgeir se je zaradi tega prebudil in poskočil v kožuhovinasti spalni vreči ter vprašal, kdo da se tako vihravo ponaša, da stopa možem na noge, ki so bile že popreje bolne. Ali Sam in Thorbjörn nista vedela kaj odgovoriti.

Tedaj je prihitel Thorkel v šotor in je govoril Thorgeiru, svojemu bratu: »Ne bodi zaradi tega tako jeznorit in divji, bratranec, kajti nič hudega ti nihče noče. Toda mnogim se tako godi, da imajo njihova dejanja večje posledice kakor so nameravali in mnogo jih je, ki niso vedno enako previdni, če so zelo razburjeni.

Razumljivo je, bratranec, da te boli noga, ki je skrivala veliko bolezen. To si pač sam najhuje občutil. Mogoče pa je tudi, da starega moža ni prav nič manj ranila smrt njegovega sina, za katerega ni dobil odkupnine, čeprav sam trpi splošno pomanjkanje. To pač sam najjačje občuti. In ni mogoče pričakovati, da bi bil mož, ki je zelo razburjen, previden.«

Thorgeir je odgovoril: »Nisem mislil, da se bo znesel nad menoj, saj jaz nisem ubil njegovega sina. Zato se naj ne maščuje nad menoj.«

»Ni se hotel maščevati nad teboj,« pravi Thorkel, »bolj trdo te je zagrabil kakor je nameraval, tega pa je kriv njegov skaljen pogled. Upal je od tebe podpore. Možato je pomagati slabotnemu, nadležnemu starcu. Zanj je nujno in ni neupravičena njegova zahteva, če toži zaradi usmrtitve svojega sina. Toda vsi poglavarji se branijo, da bi stali tema možema ob strani in s tem kažejo veliko strahopetnost.«

Znamka
za
75 par

Založba

Modra ptica

Ljubljana
Rimska c. 3

598 84

Natančen naslov :

Ime .....

Poklic .....

Kraj .....

Pošta .....

Datum poštnega pečata.

Naročilnica.

Podpisani naročam knjižo Knuta Hamsuna

Blagoslov zemlje

ki je izšla ta mesec v ponatisku. Pošljite mi vez. — v platno* polusnje* — mehko*.

Poleg tega mi pošljite še sledeče knjige:

.....

.....

Plačal bom — takoj po prejemu* — v mesečnih obrokih* à Din .....

* Neželjeno črtajte!

Svojeročni podpis naročnika.

Thorgeir je govoril: »Koga obtožujeta ta dva moža?«

Thorkel je odgovoril: »Župan Hrafinkel je ubil Thorbjörnovega nedolžnega sina. Zlo dejanje za zlim dejanjem počenja in noče nikomur privoščiti odškodnine.«

Thorgeir je rekel: »Potem se mi bo zgodilo kakor drugim, ker ne vem, da bi bil tema možema dolžan toliko dobrega, da bi se spoprijemal s Hrafinklom. Zdi se mi, da vsako poletje tako ravna z ljudmi, ki iznašajo tožbe proti njemu, da imajo po večini malo ali nič časti, ko je stvar končana. Vidim, da se vsem enako pripeti. Zaradi tega večina mož do te zadeve ne bo imela veselja, če jih vanjo ne prisili nujnost.«

Thorkel je odgovoril: »Morda bi se mi prav tako godilo, če bi bil poglavar: da bi se mi zdelo nevarno, če bi se spoprijemal s Hrafinklom. Toda sedaj se mi ne zdi tako, kajti najbolj bi mi ugajalo, da bi se postavil onemu po robu, ki so mu vsi popreje podlegli. Zdelo bi se mi, da bi se moja ali čast poglavarjeva silno povečala, če bi mogli zaveslati v zaliv v Hrafinklovi deželi in zdelo bi se mi, da bi ne bila manjša, če bi se mi zgodilo kakor drugim, kajti: ,Prenašal bi, kar je šlo preko mnogih' in: ,Kdor se v nevarnost podaja, zmaga.«

»Vidim,« je rekel Thorgeir, »kako je s teboj: rad bi pomagal tema možema. Položil pa bom svojo župansko besedo in svoje poglavarstvo v tvoje roke in ti imej sedaj, kar sem imel preje jaz. Toda kasneje si bova delila. Pomagaj jima, kakor želiš.«

»Tako se mi zdi,« je dejal Thorkel, »da je bila naša županska beseda v najboljših rokah, dokler je bila v tvojih. Nikomur drugemu je tako zelo ne privoščim kakor tebi, kajti v mnogih stvareh nas, brate, prekašaš. Jaz pa zares ne vem, kaj naj bi v tem hipu storil.

»Pa saj veš, bratranec, da sem se le malo česa udeleževal, odkar sem se povrnil na Islandsko. Videl bom sedaj, kaj bom sklenil. Povedal sem ti sedaj svoje mnenje. Mogoče je, da bo prišel še Thorkel Locke drugam, kjer bodo bolj upoštevali njegove besede.«

Thorgeir je odgovoril: »Sedaj vidim, bratranec, kaj ti ne ugaja. Toda nič takega nočem slišati in če ti želiš, bomo sledili tema možema pa naj bo kamorkoli.«

Thorkel je govoril: »Prosim te zato, ker se mi zdi prav, če pomagamo.«

»Kaj moreta storiti ta moža,« je vprašal Thorgeir, »da bi prodrla s svojo tožbo?«

»Tako je, kakor sem dejal danes,« je rekel Sam, »potrebujem pomoči poglavarjev, sodbo pa bom iznesel sam.«

Thorgeir je odgovoril, da je Sam že pravi mož zato: »— sedaj je treba tožbo iznesti čim bolj zakonito. Toda zdi se mi, da si Thorkel želi, da bi ga midva poslušala, predno je izrečena sodba. Zaradi vajine želje bomo dosegli eno od obojega: tolažbo ali večje ponižanje kakor smo ga poznali poprej in bridkost in skrb.«

»Pojdita sedaj domov in veselita se, kajti, če se hočeta prepirati s Hrafinklom, se morata že nekaj časa krepčati. Toda nikomur ne povejta, da smo vama obljubili pomoč.«

Tedaj sta ona dva odšla k svojemu šotoru. Bila sta sedaj zelo vesela. Vsi možje so se čudili, ker se je njuno razpoloženje tako naglo izpremenilo, kajti bilo je neveselo, ko sta odšla.

XI

Sedaj sta sedela v šotoru, dokler se ni sestalo sodišče. Nato je Sam poklical svoje može in šel k sodnemu kamnu. Tam se je bilo sedaj sestavilo sodišče.

Sam je svojo stvar hrabro zastopal pred sodiščem. Takoj je označil priče in je možato izvedel svojo tožbo proti županu Hrafnklu po pravih deželnih postavah, brez najmanjše napake.

Takoj nato so prišli Thjorstarjevi sinovi z veliko množico. Vsi možeje iz zapadne dežele so bili njihovo spremstvo in pokazalo se je, da so imeli Thjorstarjevi sinovi mnogo prijateljev.

Sam je zagovarjal svojo obtožbo in pozvali so Hrafnkla, naj se zagovarja, če bi na taboru ne bilo moža, ki bi ga hotel zakonito zagovarjati.

Samov govor je žel mnogo odobravanja in vprašali so nato, če ni nikogar, ki bi hotel prevzeti Hrafnklov zagovor.

Možje so bežali k Hrafnklovemu šotoru in so mu povedali, kaj se godi.

Hitro je vstal, poklical je svoje može k sebi in šel pred sodišče. Mislil je, da je bilo tam le šibko ozadje. Mislil je, da bo tem malim ljudem pregnal veselje, da bi ga tožarili. Hotel je razbiti sodišče in Sama pregnati.

Toda to je bilo povsem nemogoče. Taka množica mož mu je stala nasproti, da Hrafnkel sploh ni mogel bližje in ga je premoč tako potisnila nazaj, da niti ni mogel slišati govora svojega tožitelja. Zato mu bilo težko, da bi se po postavi zagovarjal.

Toda Sam je svojo obtožbo po postavah izpeljal tako, da je bil Hrafnkel na tem taboru obsojen na popolno brezpravnost.

Hrafnkel je šel takoj k svojemu šotoru in je ukazal privedi konje. Odjahal je s tabora in ni bil nič kaj zadovoljen z izidom tabora, kajti preje se mu ni nikdar kaj takega primerilo.

Jahal je potem proti vzhodu čez ravnico Doline resja in potem vzhodno na Strani in se ni ustavil, dokler ni dosegel Hrafnklove doline in Glavnega dvora. Tam se je ponašal, kakor bi se ne bilo nič zgodilo.

Sam pa je ostal na taboru in je bil zelo ponosen. Ker so nekateri možeje mislili, da je Hrafnkel sedaj ponižan, so se sedaj domislili, da je že marsikomu pokazal svojo nepravico.

XII

Sam čaka, da so zaključili tabor. Možje se odpravljajo potem na pot proti domu. Zahvali se bratom za pomoč. Toda Thorgeir Sama smeje vprašuje, kako mu je izid tožbe po godu. Oni odgovarja, da je zadovoljen.

Thorgeir govori: »Se ti dozdeva, da si prišel dalje, kakor si bil popreje?«

Sam odgovarja: »Zdi se mi, da je Hrafnkel doživel veliko sramoto, ki se je bodo ljudje še dolgo spominjali. To je vredno mnogo denarja.«

Thorgeir govori: »Mož ni povsem brezpraven, dokler ni razglašena izvršilna sodba. In to se mora zgoditi štirinajst noči po odložitvi orožja, na njegovem bivališču.«

Odložitev orožja pomeni, da bodo vsi možeje odjahali iz skupnega tabora.

»Toda domnevam,« pravi Tohrgeir, »da je Hrafinkel najbrže prišel nazaj in namerava še nadalje stanovati na Glavnem dvoru. Domnevam, da bo kar ostal vaš poglavar.

Jahal boš domov in boš hotel mirno stanovati na svojem domu. Več nikakor ne boš mogel doseči. S svojo tožbo si dosegel, da ga lahko imenuješ ‚pogozdnika‘. Mislim pa, da bo ostal za druge može prav tako strašilo, kakoršno jim je bil popreje, če se le še tebi ne bo slabo godilo.«

»Zaradi tega ne bom nikoli v skrbeh,« pravi Sam.

»Hraber mož si,« pravi Thorgeir, »in zdi se mi, da te moj brat Thorkel ne bo v sili zapustil. Spremljal te bo sedaj, dokler ne bo zaključil prepira med Hrafinklom in teboj in dokler ne boš lahko povsem brez skrbi. Mislita torej, da je naša dolžnost, da vaju spremljamo, saj smo se najkrepkeje zavzeli za vaju. Spremili te bomo do Vzhodnih fjordov. Poznaš li, razen deželne ceste, še kako drugo pot, ki vodi do Vzhodnih fjordov?«

Sam je odgovoril, da lahko jahajo po oni poti, po kateri je sam prišel od vzhoda in je bil zelo vesel.

Thorgeir je izbiral v svoji množici in je izbral štirideset mož za svoje spremstvo. Sam jih je imel tudi štirideset.

Krdelo je bilo dobro oskrbljeno z orožjem in konji.

(Nadaljevanje prihodnjič)

POLITIKA V VINJETAH

(Namesto uvoda v politično kroniko)

RUDA JURČEC

ZENEVA

Grotoska

Sedeli smo stisnjeni v majhni gostilni pod oboki ženevskega kolodvora. V sredini sobe je pel klavir, turobno in lagodno hkrati, kakor da smo v osrčju Dunaja, pred nami pa so ležale jedilne karte z jedili, katerih imena so zvenela čisto ameriško in celo avstralsko. Ko sem pa naročil, sem pred seboj ves srečen opazil jed, ki je bila čisto domača v svoji pariški barvi in me je tako minila še tista neumna bojazljivost, ki navda najbrž vsakogar, ko se ne more domisliti, kako bo to ali ono stvar načel. Potuhnil sem se najbrž kot lisica, utonil v občutkih gurmanstva in s sladkostjo v ustih hkrati sledil sladkobnim melodijam dunajskega valčka, ki je donel s klavirja v sredini dvorane. Toda klavir je nenadoma utihnil in obstali smo še mi s polovičnimi zalogaji v ustih. Ogromna postava za klavirjem se je dvignila, se obrnila proti nam in oči nas vseh so se zastrmele v prazne, krvave ocnice slepca, ki je pravkar tako neugodno presekal svojo melodiozno fantazijo. Na prsih mu je visela velika napisna tablica s temile besedami: »Une victimes de Mussolini — a victimes of Mussolini — Mussolinijeva žrtev!« Nad našimi krožniki je začela pluti nesigurna roka nesrečnega slepca, plehkost uživanja se je umaknila nagonskemu sovraštvu do vsega tiranskega; slepec je zopet sedel za klavir in z nami vred sočutno začel objokovati svobodo, ki se nam izmika. Grenko je obtoževal pravico, ki se je spečala. Tožil je za ljubeznijo, ki se poslavlja od sveta tehnike in golega razuma. Še svoje koščke mesa

smo počasneje lovili v usta in francosko vino je ščegetalo vse bolj za ušesi nego okoli srca. Naše nastrojenje je bilo tako, da bi najbrž vsak hip marsikdo izbruhnil v tisto obrabljeno frazo: »Ves svet je le ena velika beznica;« če ga ne bi bilo sram pomanjkljivosti v originalnosti.

Pa se je sklonil preko mize tovariš iz Stettina nad me in mi šepnil v uho:

»Danes zjutraj so odkrili v Ženevi diplomatski bordel!«

»Pa saj v Ženevi bordeli niso dovoljeni,« sem mu lopnil nazaj, še zmeraj ves poln dunajske čuvstvenosti.

»Mais oui, mais oui — v gornjem mestu in še na kako sijajen način... Veš, da je delegacija kraljevine Hedžasa še pred začetkom razorožitvene konference poslala na generalno tajništvo Zveze narodov zahtevo, da se njeni diplomatje konference ne morejo udeležiti, če generalno tajništvo tem muslimanom ne preskrbi v puritanski Ženevi dovolj ženskega blaga. Zaradi štednje zastopniki Hedžasa ne morejo vzeti v Ženevo svojih haremov s seboj. Generalno tajništvo je seveda čisto pravilno razumelo velike težave hedžaskega finančnega ministra in stopilo v stik z vodstvom nekega pariškega podjetja, ki se je obvezalo, da bo v Ženevi ves čas konference imelo svojo tajno podružnico. Toda varuhi švicarske morale v Ženevi se niso dali ogoljufati od generalnega tajništva Zveze narodov. Kmalu so zavohali to pohujšanje v zidovih ženevskega mesta, a kraja pohujšanja le niso mogli odkriti.

Zato si je ženevska policija izmislila tole ukano. Vse ženevske redarje je oblekla v obleke pekovskih pomočnikov, ki zjutraj na kolesih s koši kruha na hrbtu donašajo kruh na dom. Tako so ženevske redarje že na vse zgodaj po vseh ženevskih hišah izvedli pregled in danes popoldne so hedžaski diplomati že izgubili gibala svoje diplomatske fantazije. In kakšen škandal za Zvezo narodov! Pomisli, ženevske redarje s prazenimi žemljami na hrbtu učijo diplomate osnovnih pojmov človečanske morale...«

»In kam so šla sedaj dekleta,« sem bleknil. »Pomisli, da je na konferenci tri tisoč diplomatov in časnikarjev! Razorožitvene konference vendarle ne bo rešilo tri tisoč privržencev ženevskega puritanizma, ko vendar vemo, da jo lahko ugodno razvozla troje, četvero državnikov, če bi ti sploh še verjeli, da je ženevska morala praženih žemelj več vredna nego muslimanska širokogrudnost,« sva se hrohotala in spolzela skozi vrata v mrzlo februarso noč ženevskih reflektorjev.

»Your ave so happy,« nama je zadonelo v obraz.

»Sincerely — i'm happy,« sem že grenko bruhnil v senco ob meni. »Tri tisoč nedolžnih diplomatov — — — Usoda človeštva je rešena.«

»Poslušajte, poslušajte gospodje — bliža se ura vašega odrešenja, čujte, čujte, da ne padete v skušnjavo — — — Blagor ubogim na duhu, ker bliža se vaše odrešenje — — — Bog sam se je ozrl na nas, ko je skical v Ženevo skupaj tri tisoč ljudi, ki so dobre volje in dobrega srca, da rešijo ljudi, ki so otroci božji, in svet, ki je stvarstvo božjih rok.«

Osupnila sva nad to paradoksnostjo razpoloženja, ki se nama je vsiljevalo. Izza veže je vzrastla pred nama zanešenjaška postava Angležinje. Bila je oblečena v uniformo generalke mednarodne »armée du salut — rešilne armade.« Njena usta so še zmeraj pela svetopisemske izreke, njeni asketski roki pa sta nama že položili na roke majhna vabila. Preletela sva jih; razbrala sva, da se še ta večer vrši v Calvinovi katedrali velika

verska otvoritvena pobožnost, ki ji predseduje sam predsednik razorožitvene konference Arthur Henderson.

Gotski božji hram je bil mračno razsvetljen, kakor se spodobi. V katedrali ni oltarja, samo tam daleč, kjer bi moral biti oltar, stoji star, lesen, pršiv prestol, kamor je sedalo rahitično Calvinovo telo, da oznanja strogost in neizprosnost božje pravičnosti. Vse ženevske cerkve so donele z vsemi zvonovi v naša estetično blazirana ušesa. Tiščalo nas je k tlom le še monumentalno bobnenje velikega, Calvinovega zvona tik nad našimi glavami in nas stresalo do kosti. To pa ni bilo tako neupravičljivo, ker se je še katedrala tresla od težkega bobnenja hkrati z nami.

Velika vrata so se na stežaj odprla. V vratih se je pojavila postava — vsa v izbranem ornatu — anglikanskega nadškofa iz Canterburyja. Takoj ob njem je s prav posrečenim apolstolskim korakom plaval v dvorano predsednik Artur Henderson, socialist in drugi predsednik druge internacionale. Orgle so zabučale, naše hrbtenice so se usločile in naši trdi ovratniki so nam izpod vratu zaštrleli v zrak, kakor da hočejo tudi oni nad našimi glavami salutirati novim veličanstvom ženevske demokracije in ženevske religije. Vsa cerkev je hkrati pela v najmanj štirih jezikih, naša puhla rodoljubarska zavest je nenadoma občutila, da sedaj že nismo več pacifisti, ampak da smo prišli semkaj pred obličje božje zato, da dobimo še Boga in vso njegovo filozofijo na svojo stran. Saj še preprosti kmetič ne dela ničesar zastoj in ima z Bogom neko nenapisano pogodbo, po kateri izprosi letos mnogo krompirja in drugo leto še več vina. Mi pa smo danes tukaj pred Bogom — diplomati in časnikarji, ki ne rešujemo samo človeštva, ampak celo božje poslanstvo na tem božjem svetu. Ves ta v hipu doživeti sporazum med Bogom in med nami se nam je zazdel zato podvojeno mističen. Pa to je bila le prečudno, čisto materijalistično doživeta ginjenost; ko smo se namreč kradoma ozrli na žensko stran, smo opazili, da so dame pobožno jokale. Artur Henderson je odšel na častno mesto, pred prestol Calvinov, na katerega pa se iz ponižnosti le ni usedel. Nadškof od Canterburyja je odšel na prižnico in nam v prekrasnem govoru razložil, da se sedaj izpolnjuje Sibilino prerokovanje. Ta častitljiva prerokinja baje piše, da bo devet apokaliptičnih pošasti nekoč rešilo svet in človeštvo svetovnega klanja. Teh devet pošasti pa se je zbralo danes v Ženevi in te bodo rešile svet. Te pa so: Anglija, Francija, Portugal, Španija, Italija, Švica, Nemčija, Belgija in Nizozemska.

»Naš protestantski papež je pa zelo preprost! Kaj se ti ne zdi, da bo, politično vzeto, Sibilino prerokovanje danes najbrž držalo,« mi je v zadregi omenjal moj tovariš, ko sva zapuščala katedralo in se vlačila po mračnih ulicah ženevskega starega mesta.

»Je pa naš katoliški papež že bolj brihten. Ta si nikdar ne bi izposodil Sibilinih prerokovanj, da bi blagoslavljal že devetnajst sto let staro diplomatsko obrt,« sem ga zavrnil.

»Ah kaj, ti ne veruješ v večnostne temelje človeške družbe. Tebi je diplomacija hudičeva obrt. Zdaj pa se hudič sam sramuje, da jo je iznašel, ker diplomatje že njega često z njo varajo. In vendar si tudi ti pel in molil v katedrali. Hudič si bo to tvojo izdajstvo že zapomnil.«

»Pa bodi, če ti ta tvoja primera moje konkurence s hudičem tako ugaja. Občudujem politiko in diplomacijo in jo ljubim zato, ker je v njej toliko iskrenega človeškega elementa kot v malokateri drugi panogi človeškega ustvarjanja. Sovražim pa politike in diplomate takrat, kadar

si nadevajo maske božjega poslanstva. Ti ljudje se ne marajo zavedati, da takrat, kadar govorijo o svoji politiki v imenu onostranstva, kradejo i Bogu i hudiču njegovo dobro ime.«

»Zopet si v paradoksu, ki je tebi v politiki vse!«

Končala sva v nesporazumljenju in se znašla v atmosferi znosnosti šele v prosluli ženevski gostilni »Bavaria«, kjer so za isto mizo, za enakimi vrči piva, enako veselo razpoloženi sedeli grozni in večni žid Litvinov, krvavordeči divjak Radek, visoko učeni Lunačarski in mirno ženevski zrak njuhajoči diplomat Sokolnikov.

»V znamenju štirih«

»Vsaka revolucija gre skozi tri dobe svojega razvoja. Prva in najlepša doba je lirična doba. To dobo doživlja vsaka revolucija, pa četudi je še tako krvava. Tej dobi sledi navadno močna reakcija v obliki razumske revolucije. Takrat se začne sovražiti vse, kar je v politiki lirično in se proglašajo za naivno, dasi se priznava, da je bila v začetku revolucionarnega pokreta lirika upravičena, ker je večina ljudi pač takih, da s čuvstvom več in hitreje verjame nego z razumom. Lirični in razumski dobi revolucionarne politike pa sledi nato umirjena, administrativna doba organizacije novega sistema, ki mora človeštvu pokazati, kaj zna in hoče ustvariti.

Ženeva in ženevska Zveza narodov pa je že v začetku napravila to napako, da kot novi sistem mednarodne organizacije ni mogla razviti ne lirične, ne razumske in ne administrativne prepričevalnosti za upravičenost svojega obstoja,« sem začel trapiti svojega luteranskega puritanca drugi dan, ko se je začela splošna debata v plenumu razorožitvene konference.

»Misliš? To bomo pravkar videli! Dobra ideja — pravkar se bo začelo. Videli bomo, če imaš prav.«

Toda najine oči so že utonile v pestrosti 1500 frakov, ki so se borili za svoje prostore spodaj pod nami. V stranskih sedežih se je 1000 baržunastih, golih ženskih hrbtov s srebrnimi in zlatimi preponami borilo za ozek prostor, ki je potreben za elegantno izoblikovano žensko sedalo. Z galerije pa je zrlo nad 1000 časnikarjev in se strastno paslo nad čudežnim prizorom denarne in mesne golote pod nami. Ves parter je bil poln kraljev, ki so predstavljali ali kapital ali demokracijo — ali znanost, ali pa religijo. Nekateri so zastopali kar vse štiri suverenosti hkrati. Ves ta zlati parter pa se je poslušno prelival, kihal, dihal in ploskal pod mogočno taktirko socialista Hendersona, ki je kot pravi moderni demokratski papež sedel na svojem predsedniškem prestolu.

Nataknili smo si telefonska slušala; prav isto so storili vsi drugi po dvoranah. Silna in mogočna vez tehnike nas je priklenila na Hendersona, ki nam je začel govoriti, zakaj smo se pravkar tukaj zbrali. Spoštljivo in slovesno nam je sporočil, da smo danes že tako srečni, da bomo slišali kar štiri najvažnejše govore onih državnikov, ki držijo danes usodo Evrope v svojih rokah. Govorili bodo angleški zunanji minister sir John Simon, francoski ministrski predsednik André Tardieu, nemški kancler Brüning in sovjetski zunanji minister Litvinov.

Kocka je padla. Kadar diplomat posluša, ima tele lastnosti: njegova duhovnost odmre za ta svet in zato že vnaprej nič ne verjame, kar sliši;

njegove telesne oči ne zaznavajo nič več realnega, ampak zro le v obliki intuicije, ki se ob sovražnikovih mislih vzbujajo v njegovem bistvu; njegove besede dobe mrtvaški zvok objektivnosti in so tem bolj neiskrene, čim več jih je treba izgovoriti; poteze na obrazu okamenijo in je položaj tem nevarnejši, čim manj potez je na obrazu.

Sir John Simon je že priskakal na tribuno. Mladostni šestdesetletnik se ves topi od same prijaznosti. Še pleša, ki pleše v luči reflektorjev, vrši svojo dolžnost v borbi za čim večjo prepričevalnost. Oči so drobne in trepetajo hitreje in prijazneje nego ustnice, ki hočejo dokazati vsemu svetu, da Anglija vsekakor zaupa človeštvu in veruje v večni mir, čigar ogrodje se hoče pravkar zgraditi v Ženevi.

Toda ta uradna interpretacija angleške vladne politike očitno še ne zadostuje. Sir John Simon se nenadoma razklene in zapluje s svojimi suhimi, dolgimi rokami takorekoč preko cele dvorane. Zdaj začno prsti vršiti svojo nalogo in sir John Simon napravi nenadoma to taktično napako, da hoče po vsakem izmed nas igrati kakor na tipke svojega klavirja. Vsakega izmed nas hoče ujeti s posebno primero iz angleške politične zgodovine. Protestantom riše lepe vzglede iz Elizabetine politične modrosti, katolika pa hoče speljati z utopijami Thomasa Moora. Politične psihologe v dvorani, ki mu ne marajo slediti, hoče omamiti z literarnimi drobtinami iz Disraelijeve politike. Moderne diplomate, ki jih sluti med francoskimi delegati, pa hoče ujeti z veličastnimi vzgledi iz Gladstoneove in Chamberlainove dobe diplomatske prosvitljenosti.

Sir John Simon pa gre še globlje. Zakladnica angleške politične modrosti je preobilna, da bi moglo njenemu služabniku kdaj kaj zmanjkati. Zato čisto pravilno čuti, da mu še nekje nekdo v dvorani nasprotuje. Simonove roke se začno proroško vrteti nad njegovo glavo in njegova pleša sije v metafizični glorijski tega čudnega boja, v katerega se je pravkar spustil. »Pravijo nam, da smo neiskreni, ko nočemo priznati takojšnje, popolne razorožitve. Mi čisto dobro vemo, kdo je to. To so tisti zastopniki modernih revolucionarnih teorij, ki rušijo temelje moderne civilizacije in kulture.« Vsi smo vedeli, da je takrat Simon napravil najdrznejšo gesto. Zato jo je tudi hitro izpopolnil s sledečo gesto: v silnem zamahu so njegove roke zaplule nad njegovo plešo. Vsaka dlan je zažarela hkrati s plešo tako, da se je zazdelo, da nosi Simon na vsaki dlani polovico zemeljske oble. Evo vam dokaza: vsa zemeljska obla je v rokah angleškega imperijalizma in mora biti porok mojih besedi.

Za njim je govoril Tardieu, suho in kratko. Samo glas je bil nekoliko aroganten, drugače pa ni niti en gib, niti ena poteza hotela pokazati, da Francija v ženevsko komedijo ne veruje prav nič več, odkar Briand ne sme biti več njen apostol. Ženevska Zveza narodov je urad, ki ga drago plačujemo. Dela ima več ko dovolj, če ga hoče pošteno vršiti. Mi nočemo biti v Ženevi nikaki preroki, izjaviti pa vendarle moramo, da smo tudi napram ženevski Zvezi narodov tako idealni, da smo pripravljeni za ideal miru storiti vse, pa če treba še — eno vojno. Briand je v Ženevi postavljaj oltarje in svetnike. Razbijajo jih drugi in ne mi. Zato mi v Ženevi ne smemo več lirično moliti ali razumsko dolgočasno debatirati, ker mi ne molimo tam, kjer se ministranti grdo vedejo. Evo me, takšen sem. Še rok nisem razkleknil pred vami, ampak sem jih nalašč držal prekrižane na prsih, pripravljajoč se na vaš napad kot mlad petelin, ki se zna braniti.

Za njim je prišel na tribuno Brüning. V črnem fraku, z bledim, kontemplativnim obrazom, ki je v zlobni igri reflektorjev vplival še podvojeno jezuitsko. Na odru se je premikal svečano kot kak kardinal in kadar smo ga videli v profilu, se nam je zazdelo, da se za govorniškimi pultom sklanja sam monsignor Seipel. Še njegova pleša je strmela v zrak tako deviško čisto in lepo, da se nam je zdela podvojeno poduhovljena.

Brüningov govor je bil še najmanj diplomatski. Popolnoma ga je prevečala preprosta iskrenost, le vzročna zapovednost misli je dokazovala, da se Brüning še bori s sholastično metodo dokazovanja. Iz njegovih besed je objektivno odmevala vsa stiska poniževane Nemčije, ki si išče novih, revolucijonarnih oblik svojega poslanstva med narodi. Hitlerjevci me preganjajo, češ da sem premalo nacionalen, komunisti me lovijo, ker da ne morem najti prave oblike za sporazum z vsemi sosedi. Vem, da bom najbrže osmešen, ali kaj, ko mi vera nalaga prepričanje, da je edino ljubezen pravi vir in pravo gibalno novega reda v svetu in človeški družbi. Pa bodi, dosleden bom do skrajnosti, če tudi mi lahko očitata, da sem bolj liričen nego razumski: molil bom in bom zato že za uvod v svojo molitev pred vami vsemi klical Boga, Boga Davidovega in Jakobovega, na pomoč.

Polastilo se nas je nerodno občutje sočutja do človeka, ki si dokazuje, da je bolan, pa vsa njegova bolezen obstoja le v njegovi slabosti in njegovem namernem izmikanju iz stvarnosti v obup metafizike. Ploskalo mu je vse, posebno angleške puritanke, ki so se čutile prizadete v svoji religiozni romantiki.

Po kratkem odmoru je govoril Litvinov. Njegova grgrajoča angleščina je obstajala večinoma iz števil, s katerimi je dokazoval, kdo da je preveč oborožen, kdo premalo. Naravnost suhoparno je razlagal, kako bi se dala izvesti popolna razorožitev. Tam kjer je Brüning molil in lirično modeloval, je Litvinov le s cinizmom vrtal bolj v možgane nego v srce. Ves njegov govor je bilo bolj suhoparno poročanje kakega uradnika razorožitvenega pripravljalnega odbora pri Zvezi narodov nego program države, ki trdi, da je za takojšnjo, brezpogojno razorožitev vseh držav na svetu. Samo nekatere njegove zelo radikalne trditve so zdaj delovale kot bombe, nato pa zopet kot navidezne utopije; vse to pa je bilo povezano z neko politiko aktivizma, ki je imela v sebi malce lirizma, ki je pa zelo različen od zapadnoevropskega. Ko je končal, mu ni skoraj nihče ploskal. Samo sir John Simon je vstal in mu mimogrede stisnil roko in čestital.

Ko sva odhajala iz palače, sva bila precej izčrpana.

»No, kdo je govoril najbolj iskreno,« sem ga vprašal.

»Ne govori o iskrenosti, ker tukaj ni na mestu. Da pa se vrnem na tvoje: Francoz je bil administrativen, Anglež razumski, Nemec in Rus pa sta bila lirična. Torej bi rekel, da je ideal prave rešitve Zveze narodov še najbližji zadnjima dvema narodoma!«

Ne zaključuj prehitro, da se prenaglo ne zmotiš!«

Credo in hominem

Slonel sem ob oknu palače, v katerih se vrše sestanki inozemskih častnikarjev, ko bivajo v Ženevi. Jezero se je lesketalo v solncu, iz notranjosti dvoran pa se je razlivala godba; popolnoma ista taktika zmeraj: danes godba, jutri molitev v katedrali, nato pa zopet razburljiv preprič v pred-

sedstvu razorožitvene konference. Še livrirani sluga se je potrudil do mene in mi pojasnil:

»Vidite tam tisto hišo na oglu. Tam je bila pred štiridesetimi leti umorjena avstrijska cesarica Elizabeta.«

»Kaj veste, da sem iz Srednje Evrope in da me to bolj zanima kot kaj drugega?«

»Ne, ne, gospod. Ampak vsak časnikar mi je bil zmeraj hvaležen, če sem mu to povedal. Nešteto vaših ameriških tovarišev je že odtod fotografiralo ta dragoceni prostor. Zato sem mislil, da bi tudi vas zanimalo.«

Vsekakor zanimivo. Komaj štirideset let je od tega, kar je neko romantično bitje na tako romantičen način končalo svoje življenje. In danes se radovedna časnikarska drhal podi mimo tega bajnega ogla in se komaj da še zmeni za smiselnost prelivanja cesarske krvi pred štiridesetimi leti. Takrat so naši predniki reševali glave dveh, treh ljudi in usoda narodov in držav je bila rešena. Danes pa z ženevskimi merili rešujemo vse človeštvo in se zadovoljujemo z razmišljanjem, ali je ženevska ustanova neke vrste uspela revolucija v administrativno-pravnem, ali v razumskem ali pa v liričnem smislu. Kakšen bo razvoj in katera politika, francoska, angleška ali pa ruska in nemška prinaša več zdravih sestavin v pomoč zgradbi ženevske internacionale. V meni se je vse že gibalo med melanholijo in mučno razumsko nedoslednostjo, tipal sem tja preko jezera, lovil se v zvokih Beethovena, da bi vendarle ujel smiselnost in kolikor toliko ravno linijo sodobne politike.

Pri mizah so že začeli zvoniti. Utonili smo v kitajski dvorani palače — kolika slikovitost — in za govorniško mizo je že čakal ženevski filozof in pesnik Romain Roland. Njegov jetični obraz in njegov iskren glas sta mi že vnaprej narekovala neko predanost njegovim mislim, tudi če bi ne bil že prej čital njegovih knjig. Usedel sem se ob strani, tik ob čudovitih zbirkah kitajskega in japonskega porcelana, ker mi ni bilo treba iz pesnikovih potez razbirati bogastva njegove idejne kompozicije. Lahko bi sicer lagodno opazoval Radeka in Litvinova, ki sta tudi prišla poslušat svojega prijatelja in si tam iskal konfliktov, toda tudi njuna pridnost v poslušanju je bila tako preprosta, da sem slednjič sam moral utoniti vase kot začaran zemljan med fantastičnim porcelanom, ki me je obdajal. Rolandov glas pa je zvenel:

»Vsak novi red mora imeti svoje apostole. Ženeva po smrti Briandovi nima več svojega apostola. Religija je nad interesi kapitala in proletarijata. Ženevska religija človečanstva pa se ne more izviti iz borbe med kapitalom in proletariatom in si zato ne more ustvariti onih minimalnih političnih dogem, brez katerih religija ne more živeti.«

»Razbijanje Evrope in človeštva v bloke je nesmisel, ker tudi zemeljske vrednote niso razbite v bloke. Zato bodi človek najprej državljan vse zemlje in šele nato pravičen v svojem razmerju do posameznika in vsega stvarstva. Zato ideal zveze narodov ni revolucionaren samo v socialnem smislu, ampak je predvsem tudi revolucionaren v duhovnem smislu. To pa zato, ker mora človeka sprostiti njegovih neresničnih vezi s stvarstvom in ga zopet postaviti v pravi odnos do njega.«

Zmerom bolj sem se predajal toku misli. Počasi je začelo plahneti nasprotje med čuvstvenostjo in razumarstvom. »Verjemite, da obstoja

možnost sprostitev človeka iz njegove suženjske odvisnosti od kapitala in onih političnih neiskrenosti, ki ga danes še delijo v bloke z administrativno, razumsko ali lirično prepotenco. Edino človek sam s svojimi osnovnimi političnimi pravicami, ki so svoboda vesti, besede in zbiranja, je in ostane pravilen nosilec nove občečlovečanske politične organizacije. Vsi tisti politični sistemi pa, ki plavajo med nebom in zemljo in se danes označujejo za božje, a jutri za satanske, ne morejo biti poroki za pravilno usmerjenje sodobne politike.«

Rolandov glas je zvenel skorajda že eterično. Kot poklicni duhovnik spretno mami religiozna čutila svojih vernikov, tako je pesniška intuicija spretno drsela nad prepadi med čuvstvom in razumom in se ni ustrašila pred vlačugarsko sintezo med obema, ki se imenuje administracija. Njegov obraz je dobil obliko apokaliptičnega trikota, v katerem nisem maral uganiti ali mu je lizem osnovnica, ali razum, ali pa prokleta administracija. Ta njegov trikot mi je plesal pred očmi; s spremljavo Rolandove dikcije se je ves kopal v čudoviti barvitosti kaleidoskopa, ki me je omamljal in mi ni pustil misliti na to, da me je nekdo speljal v grozen politični konflikt, ki ga moram rešiti kot človek.

Z A P I S K I

STEFAN GEORGE

Pravkar je umrl v pet in šestdesetem letu starosti nemški pesnik Stefan George, ena najvidnejših pojav moderne nemške lirike, ki ga po njegovi ideologiji lahko v marsičem smatramo za predglasnika Hitlerjevega tretjega carstva. Sprva je bil pod vplivom francoskih simbolistov. V mladih letih je tudi mnogo pesnil v francoščini in je bil najprej znan v Franciji, kjer ga je uvedel Albert Saint-Paul s svojimi prevodi v »Mercure de France«. Pozneje se je iznebil francoskega vpliva in pričel sanjati o obnovi rimskonemškega cesarstva, v duhu nemške pravljice o nemškem Kralju Matjažu, Frideriku Barbarossi, ki se prebudi, ko krokarji ne bodo več krožili okrog gradu Kyffhäusena. V »Gräber in Speyr« opeva nemške cesarje, Friderika Barbarosso in Henrika IV. ter poziva nemško mladino, naj maščuje njuno kapitulacijo pred Rimom. Pri tem skuša ostati George še vedno nekaj estetski in romantični katoličan. Njegov človečanski ideal pa je Nietzschejev nadčlovek in njegova življenjska ideologija heroizem Carlylea in Emmersona, oboje pomešano z močno srednjeveško romantično in literarno primesjo. Doživel je tudi isto metamorfozo kot Nietzsche in zavrgel Wagnerja potem, ko ga je strastno oboževal.

Stefan Georg je izdajal skupno s Hoffmansthalom, Vollmöllerjem, Gundolfom in drugimi »Blätter für die Kunst«, literaren časopis, namenjen le zelo ozkemu krogu ljubiteljev. V Georgeovem značaju sta vidni dve čisto nasprotujoči si in nedosledni potezi: Na eni strani je kozmopolit, literaren uživač, navdušen za čisto lepoto in prevajalec Shakespearea, Danteja, Baudelaireja, Rossettija, Malarméja in drugih, na drugi

strani pa prežet z bolešno željo igrati v literaturi in med svojimi prijatelji za vsako ceno nekakšnega proroka, moralnega in literarnega »Führerja«. V tem smislu ga tudi izvrstno karakterizira Miroslav Krleža v članku, ki ga je priobčil v svoji reviji »Danas« in iz katerega povzemamo glavne misli.

— O Stefanu Georgeu je bila napisana glasna in samodopadljiva teza, da se je pojavil v nemški liriki kot »skrivnostni mag«, kot »božji izvoljenec«, kot »samotar in kralj poezije« in »propovednik večne lepote«. Stefan George je skozi štiri desetletja svojega pesnikovanja sam naglašal, da mora pesnik živeti v samotni, ustvarjati samo za najbližji krog izbranih oboževalcev in prezirati vulgarno vsakdanjost in glasno množico literarnih sejmov. Skozi njegove stihe gledamo vse stvari iz perspektive Nietzschejevega Zaratustrinega Orla, simbolične ptice, ki dviga njega in njegove učence na ekstatično stopnjo nietzschejevskega zanosa.

V dobi med Nietzschejem in poznim simbolizmom se je pojavil Stefan George, že v prvih knjigah kot tipičen dekadent, programatičen anti-naturalist in protirealist, predvsem iz odpora proti literarno tehničnim nedostatom proslulega srednjeevropskega naturalizma. Stefan George in njegovi učenci so se vrnil v staromodno, romantično, simbolično in simbolistično mesečino, v kateri so lirične podobe postale program liričnih nevrastenikov in nevropatov. Poeti dekadenti so peli v visokem kultu svojega bizarnega okusa o malahitovih in alabastrovih posodah in o ženskih očeh, ki se svetijo kakor turkiz. Oboje, to naturalistično »blato« prav kakor ti dekadentski vrči iz alabastra in malahita, je bilo le rekvizit, nadomestilo, surogat za pravo, neposredno gledanje na življenje. Med tem ko so naturalisti enostransko in z zoprnimi klišeji žigosali življenjsko bedo in opisovali zakulisno žalost velikomestnega predmestja, poje George o ljubezni na imaginarnem jugu, kjer se smeje vedro poldne na balkonu in sliši žuborenje vodometov. Poljubi, topla ženska usta in sladki gibi ženskih bokov dominirajo v štimungi, ki raste v stihu prav kakor sence postajajo vedno daljše. Ta preblagi lirični kult pesmi, v katerih nastopajo stare palače s praznimi dvoranami, kjer se v starinskem ogledalu odraža sijaj samotne sreče, šotori plavega atlasa, pretkani s plavimi zvezdami, vse to so detajlni okraši iz katerih sestoji ta poezija. Ta poezija, ki živi v blede vedrini bizarne svetlobe kakor tuberkulozna bleda nevesta pod mrtvaškim pajčolanom, je oddaljen od kreativne resničnosti prav tako kakor naturalistične fraze o bedi in trpljenju. Nasproti trivijalni analizi naturalizma — patetični nadčloveški pogled na svet, nasproti našemu opičjemu darvinističnemu pokolenju, — pesniška fraza o »višji življenjski intenzivnosti izbranih pesnikov«, ki smatrajo ljudstvo za vulgarno hordo ter faraonsko aristokratsko prezirajo svojo nepesniško okolico. Bolešno občutenje samote nervoznega posameznika, slepo sanjarjenje o osvoboditvi nagonov »plave zverik, jalovo hrepenenje za daljnimi mrtvimi kulturami. Vse to lahko motiviramo in razumemo kot pesniški tema, kot še vedno odprto vprašanje pesniške upodobitve, kot tehnični problem verza in izraza. Toda kadar se take rimane in bizarne abstrakcije proglašajo kot »višje prepričanje«, kot »ideal potenciranega človeka«, kadar postane ta absurd larvurlartistične psevdointenzitete program in umetniški prapor ter družabno moralno gibanje, takrat preneha biti to osebno vprašanje pesnika. Tedaj to ni več vprašanje artizma in umetniškega programa, marveč postane vprašanje progressa ali reakcije, v svoji po-

slednji konsekvenci prav toliko družabno kot umetniško vprašanje. Tu ni govor o nekakšnem kovaču rim, marveč o pesniku, o katerem se že desetletja govori, da predstavlja najvišjo kulturo nemškega jezika, ki je razširil svoj okus s pesniškimi izkustvi francoske dekadence in je med nemškim naturalizmom in secesijo predstavljal z lovrom venčanega vatesa. Tu je govor o propovedniku »plavega germanskega človeka in kontinuitete tisočletne kulture ob Renu, ki ni galska«, o propovedniku germanske rase in germanske rasne premoči in mistične misije pesnika, ki mora postati narodni voditelj, »Der Führer«! Ni treba biti človeku pedant, da spozna, kako se v tej eklektični mešanici francoske, torej galske dekadence in Nietzschejeve (na vsak način protigermanske) verbalistike okrog začetka dvajsetega stoletja javlja vedno bolj secesijonistična dekorativna fraza, ki zveni germansko bučno, toda nima več nikake notranje privlačne sile. Georgeova poezija je nevarno neženje epitetrov, rimana intelektualna pustolovščina, ustvarjena po vseh strokovnajških pravilih in o kateri je nekoč Gautier zapisal, »da se je lahko naučimo po vseh metodah, formulah in tajnih trikih kontrapunkta in harmonije«. V tej pesniško docela konvencionalni dobi se je poezija Stefana Georgea pretvorila v mrtvo besedo, ki se je odločila od svojega organskega pomena in obstala v tej sklerozi kakor fantom v brezpomolni gesti slabo naslikanega proroka. Vsa ta Georgeova ideologija je nastala pod diletantskim vplivom genreslikarstva kot dokaz nenavadno zmedenega okusa njegovega kroga. Karakteristično za te estete iz Georgeovega kroga je, da so izgovarjali imeni Nietzsche in Böcklin enako patetično.

Zapadnjak, epigon francoskega simbolizma, kot mislec kompilator, ki je brez globljega notranjega konflikta spajal v sebi najbolj nasprotne ekstreme (kot pravi artist v najslabšem pomenu besede), velja Stefan George v očeh beseprijev že dvoje desetletij za dovršenega mojstra nemškega verza. Verbalist v Nietzschejevi senci, prevajatelj francoske lirike, Danteja in Shakespearea je skozi štiri desetletja jezikovno obvladal nekaj faz, od katerih učinkuje ona v »visečih vrtovih« še najzrelejše. Močan in segustiven v verzih, ki si jih je zamislil kot samostojne slike, brez primisli, neposredno po zakonu ritma in njegove lastne specifične teže, spada George med bogate dekoraterje fraz, ki ustvarjajo verze zaradi verzov. Če ga primerjamo z Dehmelom, Morgenthalom, Dauthendeyem, Rilkejem in Hoffmannsthalom, v ničemer ne očituje posebnih sposobnosti in je celo v marsičem slabši od teh sodobnikov, predstavnikov nemške dekadentske lirike na prehodu dveh stoletij. Ta hladnokrvni virtuoz stihov je kot mislec in pokretnik novih intelektualiziranih nadčloveških pogledov na svet popolnoma odpovedal. Ko je hotel dati svojim pesmim zemeljski in konkretni pomen, se je zapletel v motne nejasnosti najobičajnejših protislovnih, malomeščanskih povprečnosti. Razni Gundolfi in Woltersi, ki so šli za njim kot za svojim vodjo in učiteljem, merjeni po mednarodnem merilu ne pomenijo mnogo: njihove fraze o »Devištvu« in »Možkosti« niso preživele niti smrti njihovega voditelja.

Peter Donat.

P O R O Č I L A

Bernhard Shaw: Sveta Ivana. Dramska legenda v šestih slikah z epilogo. Poslovenil Oton Župančič. Režiser: Bratko Kreft. Scena: inž. arh. Ernest Franz. Premijera 27. septembra 1933.

Ali si lahko predstavljamo Bernharda Shawa, ne da bi vedeli za evropsko tradicijo in kulturni milje, za osnove prejšnjih stoletij: krščanstva, fevdalizma, Platona, Avguščina in Schopenhauerja, za nacijalizem v Evropi, kapitalizem in imperializem? Ali: ali si moremo misliti Bernharda Shawa, ne da bi ga postavili kot nasprotje trubadurjem, gotiki, romantiki ali Dickensu, — Bernharda Shawa brez meščanstva in vsega, kar je izšlo iz meščanstva: razmerje med spoli, morala, politika in umetnost — in spet — kultura preteklih stoletij? Zakaj ne? Ker je ves ta sistem naletel v Shawu na drug sistem, ki prvemu dosledno oporeka, ga interpretira in se mu smeje.

Kaj je jedro Shawovega dela? Nemogoče ga je uvrstiti v literarno »šolo«, strujo ali zgolj umetnostni nazor. Bernhardu Shawu literatura ni namen, marveč sredstvo. Shawa se ni doteknilo nič, kar bi spominjalo na fin de siècle; njegova pojava izključuje pojem larpurlartizma, zanj ni struj: simbolizem, naturalizem, parnasizem, temveč le izrazno sredstvo, ki mu je najbližje. Shaw ne pozna sentimentalnega kulta tradicije, pozna pa zgodovino, človeško neumnost in ideje. Pesmi, novela, drama, folklor ali analiza (mimogrede: zadnjo bi prav tako lahko imenovali zatočišče v literaturi, kakor je bilo v renesansi recimo pisanje sonetov); pri Shawu roman, drama, polemika in esej. In Bernhard Shaw presoja včerajšnjo in današnjo Evropo prožno, kakor na primer sodoben izobražen Američan. (Primerjajmo »proroške« izjave različnih avtorjev in recimo predgovor Sinclaira Lewisa v dos Passosovo knjigo Manhattan Transfer.)

Shaw je opozicija, ki ima smeh za orožje. Shaw piše polemične uvode svojim knjigam. Shaw med smehom rešuje zgodovino, tragične postave in heroje njihovega romantičnega pajčolana. Shaw rabi socializem, paradoks in psihologijo. In Shaw je duhovit diletant. Ne gre mu toliko za resnico, kolikor za verjetnost, zato veliko počloveči s tem, da potvori (Napoleon = Mož usode). Nikak lirik ni, pač pa kakor pesnik naredi znanstvene sisteme bolj preproste in bolj dostopne. Zelo je pameten, torej norčav. Če piše o Wagnerju ali Ibsenu, jima podtika svoje ideje. Ne napoveduje sicer novega časa, pač pa izpodkopava starega. In ne pride mu na misel, da bi bil resen. (Stara modrost: smehu se ni mogoče upirati.)

In še prezer skozi Shawa in njegovo delo: predvsem je član socialno političnega kluba in nima nobene zveze s kakimi zgolj umetnostnimi težnjami; svoje delo izrablja — ne toliko za propagando, kakor za didaktiko; za socializem se ne bori, temveč ga priporoča in prepričuje z njim; ljudi hoče narediti pametne in nad tem resignira.

Ko je nastajala Shawova prva drama (Widowers), je bil Ibsen pojem drame. Poleg njega še drug Nordijec: Strindberg. In od Nemcev Hebbel, Wedekind; potem še Tolstoj in Wilde in Hauptmann. Ti so takrat v glavnem pomenili evropsko dramo. Na odrih so bili že Ibsenovi Strahovi, Gospodična Julija (Strindberg) in Wedekindov Erdgeist in njegova drama pubertetnikov Frühlingserwachen. To je bila realistična drama.

Realistična drama — to se pravi: konec deklamiranja v zrak (ali je mogoče združiti dramo, ki rabi tudi žargon s hamletskim monologom?), prerez skozi življenje, zaporedje bistvenih, utemeljenih momentov in nobenih naključij; drama se nekako zapre sama vase in tragični in odločilni momenti se zvrstijo v kratkem času. Da se razvije usoda ali dogodek, zadostuje detajl, ostalo lahko pojasni drama s štimungo

in pantomimo. (Gospodična Julija se uda lakaju, ki jo pošlje v samomor. Drama je konflikt v družbi — med tistim, ki raste in tistim, ki propada; da se razreši, zadostuje ena sama noč.)

Kaj ima Bernhard Shaw skupnega s svojimi sodobniki? Zelo malo. Njegovi motivi, njegovi liki? Shaw govori o vsem: o socializmu, ljubezni in vegetarijanstvu, proti nacionalizmu in o krščanstvu, katolicizmu (Sveta Ivana) in veri, glasbi, vzgoji, nadčloveku in neitzschejanstvu. Če pozna sprva skoraj letičen ibsenki problem, zamenja pozneje ibsenko vprašanje s poukom in odpoved z voljo. Realističen dramatik ne zmore sumiranja, Shaw zmerom sumira — v tem je tudi njegova diletantska poteza. V nobeni Shawovi drami si ne moremo misliti rekvizitov iz Gospodične Julije (lakaj pošilja Julijo v samomor), nikjer koncepta in razmerja med ljudmi kakor v Strahovih ali Frühlingserwachenu. Na vse to bi lahko spominjali kvečjemu prizori iz Moža usode, če bi ne bili pregroteskni in prirejeni. Te pomanjkljivosti pri Shawu niti ne pomenijo pomanjkljivosti: Shaw rabi za svoje teze svoj slog, ki je utemeljen v njegovi osebnosti in v razmerju njegove dramatike do publike, do tradicije in družabnega reda.

V svojih dramah pozna v glavnem ogrodje: dijalog, situacijo in pantomimo. In še dijalog večkrat nadomesti s svojo zgovornostjo; to je nota njegovega teatra. Zato ima druga sredstva, ki učinkujejo dramatsko: — okreti v dijalogu, paradoks in psihologija. (Alfred Kerr je Shawa pred tridesetimi leti označil za gloserja trenutka.) Štimunge ne pozna, prav tako odločilnega momenta ne, dijalog prevzame vlogo dejanja in pomaga dejanju, ki prav za prav ni odersko tam, kjer zastaja. Psihologija je pri Shawu v opazkah — lahko bi jih imenovali režijske, — kaj je interpretiranje razpoloženja za vsak trenotek posebej drugega, kakor režija? Shaw like od časa do časa predpisuje in jih tako (vsaj po svojem konceptu) postavi bolj ali manj dovršene na oder. Tako je potem naloga režiserja, da spravi zadevo v tek.

Ivana d'Arc v literaturi: pri Shakespearu čarovnica, pri Schillerju heroinja, v nešteti zgodbah sladka krščanska svetnica-mučenica; v satiričnem Voltaireovem romanu je devica, ki jo devištvo mori in na koncu morda spi pri svojem vitezu. Pri Bernhardu Shawu je Ivana kajpak taka, kakršno je potreboval za svojo tezo, človek, ki ga je mogoče razlagati iz časa, iz političnega in verskega preobražanja zahoda. Ivana je gotična pojava; kateri od vseh likov ji je najbližji, nima smisla raziskavati; zakaj vsaka doba in vsaka kultura ga bo modelirala v svojem slogu

Dobo v Shawovi Sveti Ivani naznačujejo zgolj zunanje okoliščine: milje, zgodovina in osebnosti. V legendi ne najdemo vsebine francoske gotike, njeni rekviziti so skoraj stilizirani. To je doba, kakor bi se jo šli danes, če bi nam jo Shaw podtaknil, kakor jo gleda ali hoče gledati političen amater 20. stoletja, kakor analizira človek iz 20. stoletja 15. stoletje, ali boljše ljudje vidijo drug drugega, kakor jih vidi Bernhard Shaw. In v tem je Shaw iznajditelj: pokazati svojim sodobnikom nje same v kostumih in razmerah nekega razdobja, ki je že daleč za nami, narediti iz nemogočega mogoče, iz nezanimivega zanimivo, in to se pravi ustvariti možnost za uprizoritev in uspeh.

V slogu tega domisleka je vsa legenda. Shaw se smehlja svojim domislekom skozi šest slik, v epilogu si privoščiči komedijo. Z avtorjem bi se moral smehljati prav za prav tudi režiser, in z njim tudi gledalec, ob primerni uprizoritvi seveda. Gledalec naj bi se smehljaj domisleku, in ne krohotal dovtipom, zakaj Sveta Ivana ni niti tragedija niti burka; človek bi se še najprej spomnil na *comedio dell'arte*.

Dramska legenda? Po junakinji morda, po snovi najbrže ne. Prej dramatisiran esej. Okvir legende je uvod in šest slik leposlovno dopolnilo uvoda. Vzemimo njegove osebe: Shaw ne dvomi nad njimi in jih ne razvija, marveč prikazuje in opisuje. Docela jih obvlada in jih lahko uporablja kot lutke, prav tako morajo obvladati

in razumeti svojo vlogo tudi igralci (comedia del arte). Izza oseb zmerom govori Shaw sam, zmerom jim pripreza svoj intelektualni vijak: če govori škof, pripoveduje Shaw o cerkveni politiki in veri, če govori Warwick, govori Shaw o politiki. Zato so njegovi liki na odru že dovršeni, avtor se z njimi le še igra in jih teatersko opremlja: od situacije do situacije jih glosira in jim daje karakterje — ne kakršnih smo na odru vajeni, — marveč za vsak trenutek posebej. In to daje njegovemu tekstu barvo, plastiko in gibanje.

In nazadnje gre za to, kako je mogoče uprizoriti delo, ki sicer ni docela odersko, ima pa toliko močne elemente, da na odru lahko učinkuje vsaj približno tako, kakor učinkuje, če prebere človek knjigo.

Kaj je režija — v glavnem, — ne da bi skušali pogruntati mojstersko definicijo, ne da bi si razbijali glavo nad novim odkritjem? Predvsem interpretiranje teksta. Ta pa je zadeva režiserjevega osebnega pogleda, njegovega nazora, sposobnosti, okusa in fantazije. Ne gre toliko za pravilno, kolikor za zavestno interpretacijo. Režiser mora dati drami obliko, podčrtati prave momente in mora vedeti, kaj hoče. Na odru mora premagati mesta, kjer tekst zastaja. Zato lahko črta in dopolnjuje — to je njegova pesniška pravica in dolžnost. Vedeti mora, kaj je tempo in ne sme dolgočasiti. Razpostavljanje igralcev in karikatura ni režija. Pedagogika ni dramatika in dolgčas ni teater.

Česa je predvsem treba Sveti Ivani? Treba ji je enotnosti in oblike za mestoma razvlečen, nedramatski dijalog. Zato morajo igralci pravtako kakor režiser razumeti zgodbo, koncept, tezo in moralo. Zgodba je Ivanina življenjska usoda, koncept in teza je, da je človeška neumnost greh; morala: bog oče svojih svetnikov ne zna lansirati za ljudi, živi heroji so nemogoči. Shawovo režijo dopolnijo igralci, ne normirani iz klasične drame, temveč ljudje, ki znajo biti pametni, zabiti, dolgočasni in zabavni; knezoškof n. pr. slovesnost igra in se ne trudi zanjo, Martin Ladvenu ve za svoj nekoliko klerikalni človekoljubni kompleks, Dauphinu se ne ljubi igrati ne kralja ne junaka in s humorjem obravnava svoje veličanstvo itd.

Mnogo najpotrebnejših lastnosti uprizoritev v ljubljanski drami ni imela. Predvsem so bile mrtve in nerazgibane dijalektične scene, v kolikor jih niso skušali oživeti igralci sami (v četrti sliki na primer Warwick-Skrbinšek z docela pravilnim razmerjem do Shawa in vloge), ostalo je bilo ali premalo podčrtano ali pa preveč karikirano (oskrbnik, Stogumberski); morda to ni režiserjeva krivda, vendar bi lahko zadržal pri igralcih nekatere ginljive prostodušnosti. Humorja in ironije ne kaže zamenjavati s karikaturjo. Da je bila uprizoritev pogosto prisiljena, je povzročila prevelika zaljubljenost v pedagogiko; nekatere sunkovitosti in zastoji v dejanju pa so zapustili v gledalcu občutek, da so bile izdelane posamezne slike bolj kakor celota. Tako režija ni mogla doseči svojega namena — v kolikor ga je imela, ker je bila premedla in z igralci ni znala doseči pravega ne v prostoru, ne v sceni, ki je bila kolikor mogoče stilizirana in pojmovana bolj dekorativno kakor pa ne; sicer bi bila pa za uprizoritev možna poljubna scena.

Ivana (Mira Danilova) je bila v glavnem dovolj preprosta in pametna, kolikor ni njene naravne naivnosti premagoval igralkin intelekt. Če je igrala svojo junakinjo, ki ni junakinja, s senco zanečenosti, bi verjeli, da je vlogo zavestno izdelala; če pa v epilogu, ki je že tako izgubil svojo shawovsko poanto, zaide v tragično sentimentalnost (Shaw ne mara herojev, ne tragedov), je možno, da je bilo vse prejšnje le instinkt. Največ je rešil od epiloga in ostale predstave dauphin (Železnik). Bil je najbolj enotna in dosledna figura z dobrim čutom za Shawa in psihologijo. Če ne bi včasih uhajal iz okvirja v poceni komedijo, ne bi bil samo inteligenčen, temveč tudi popolen lik. V pretiravanju je bil najbolj dosleden Stogumberski (Cesar). »Mil, starejši gospod, ki zna uporabiti svojo avtoriteto«, inkvizitor (Debevec), se je spre-

menil v inkarniran mističen dogodek. Od ostalih je bil najbolj izrazit grof Warwick (Skrbinšek), ki je bil izdelan z močnim in skoro nezmotljivim čutom, posebno ob votlem Petru Chauchonu (Jerman) — in reimski knezoškof (Kralj) v maski in nastopu.

Od predstave človek ni odšel z občutkom, da je bil v teatru in je videl Shawovo delo, temveč na predavanju, ki bi samo morda prepričalo, če ga ne bi pokvaril predavatelj iz nekaterimi neokusnimi dramatičnimi vložki.

Adrijan Janc.

R A Z N O

ALI VESTE

da so celo Dostojevskega dolžili, da je plagiral motiv za »Zločin in kazen« po Lyttonu Bulwerju, avtorju »Zadnjih dni Pompejev«, ta pa je plagiral resnično življenje s tem, da je več govornih odstavkov svojega glavnega junaka Arama dobesedno prepisal iz sodnih zapisnikov.

da je milanska založba Ulrico Holpli odstopila po Mussolinijevem nalogu izključno pravico za izdajanje njegovih in njegovega rajnega brata Arnalda del v nemščini züriški založbi Rascher & Cie, kjer je izšla tudi »Jugoslavische Anthologie«.

da je izšel v rumunskem prevodu izvod Rilkejevih pesmi, oskrbel ga je S. Sanin.

da je Franza Werfela roman »Verdi« pred kratkim izšel v francoskem prevodu in da ga prve kritike označajo, da je »komponiran kakor prava opera«.

da bo 18. februarja 25 let od ustanovitve futurističnega umetniškega gibanja, futurizma kot struje. Za to priliko bo izšel almanah, ki bo poleg načelnih sestavkov vseboval tudi popolni seznam vseh italijanskih in inozemskih futurističnih umetnikov ter književnikov.

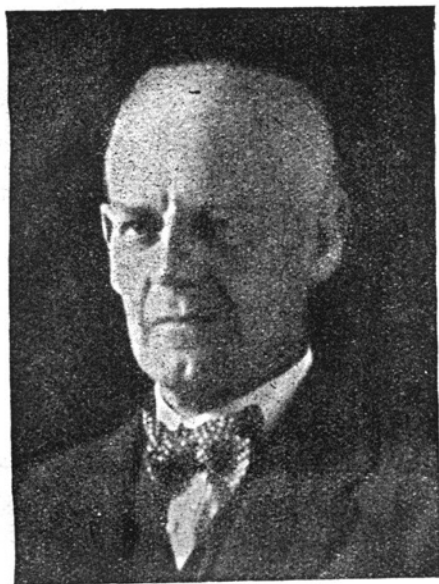
da je francoski pesnik Loys Labeque, ki je že nekajkrat prišel okoli sveta, živel kot pastir v Argentini, kot poulični pevec v Bordeauxu, kot prodajalec molkov v Jeruzalemu in kot črnski vladar v Kongu, poslal letos za novo leto svojim prijateljem voščilo, ki je obstojalo samo iz navedb nekaterih knjig in poglavij iz Svetega pisma. In sicer na ta način: Eccl. XX. 15; Apokal. V. 7; knjiga kraljev XX. 20. Morda bo celo katerega od naših bralcev zanimalo, kaj je ta poet želel svojim bližnjim. Naj gre gledat dotična mesta v Svetem pismu in naj nam potem sporoči.

da so švedski založniki razpisali zanimivo in koristno anketo. Namreč o tem, kakšni razlogi napotijo ljudi, da kupijo knjigo. Anketa je pokazala, da 1% ljudi kupi knjigo zaradi zunanjega videza, 1,56% zaradi založnikov, 3% zaradi avtorja, 5% zaradi reklame, ki jo založba vrši za knjigo, 7% zaradi nasvetov prijateljev, 8% zaradi naslova knjig in 30% zaradi ocen.

da je najstarejša začetnica v pisateljevanju gotovo miss Ingram, mati angleškega pisatelja Kennetha Ingrama, ki je v 84. letu svojega življenja napisala in objavila svoje prvo književno delo. To nosi naslov »Srečanje s starostjo«. Prvi stavek te knjige stare debutantke slove: »Prvi znaki staranja so: stalna nezadovoljnost zaradi večnih sprememb mode, napadanje sodobne književnosti in ostra kritika vsakega napredka.« Torej to začetniško delo čistiljive posvečenke muz ni nič bolj koristno kakor dela njenih šestdeset let mlajših sotrpinov.

da je...

Nabral Mirko Javornik

John Galsworthy

Saga o Forsytih

Trije romani z doema medigrama
Poslovenil Oton Župančič

Naši naročniki pravkar prejemaajo tretjo knjigo »Saga o Forsytih«. S to knjigo je trilogija zaključena.

Čeprav se tretja knjiga bere lahko tudi kot samostojno delo, vendar priporočamo naročnikom, ki so letos pristopili, da si naroče tudi prvo in drugo knjigo. Celotna trilogija vsebuje:

Prva knjiga: BOGATAŠ, roman
POZNO POLETJE, medigra

Druga knjiga: V ZANKAH, roman

Tretja knjiga: PREBUJENJE, medigra
ODDA SE V NAJEM, roman

Cena vsaki knjigi za naše naročnike: v platno vez. Din 60.—, v polusnje vez. Din 75.—, v mehko Din 45.—. Rednim naročnikom pošljemo knjige tudi na daljše obroke.

Knut Hamsun

Blagoslov zemlje

roman

Izide okoli 20. marca t. l.

Tisti, ki so brali to delo, vedo, kaj je dal z njim Knut Hamsun svetovni literaturi. Delo, ki bo s prav redkimi drugimi preživelo svojo dobo in ostalo v zgodovini kot eden najtrajnejših spomenikov zapadno-evropske kulture. Ko je pred dobrimi štirimi leti izdala ta roman »Modra ptica«, je bil v dveh mesecih razprodan in povpraševanje po njem se neprestano stopnjuje. Izvedeli smo za primere, ko so plačevali ljudje za star, broširan izvod tega prevoda 100 in več dinarjev. Da ustrezemo tistim, ki bi to delo radi imeli, a ga ne morejo dobiti, smo se odločili, da »Blagoslov zemlje« ponatisnemo. Opozarjamo vse tiste, ki se za ta roman zanimajo, da se nanj naroče že vnaprej, ker bi se sicer lahko zgodilo, da bi ga kdaj pozneje ne mogli več dobiti. Izide namreč v zelo majhnem številu izvodov.

Prevajalec Rudolf Kresal je prevod nanovo pregledal in še izboljšal. Zunanja oprema bo na višku. Cene bodo kljub zelo nizko predvideni nakladi in kljub docela novemu tisku iste, kakor za vse naše redne publikacije. V mehko vezana knjiga Din 60.— (za naše naročnike Din 45.—), v platno vezana Din 80.— (za naše naročnike Din 60.—), v polusnje vezana Din 100.— (za naše naročnike Din 75.—).

Naši naročniki naroče knjigo lahko na daljše mesečne obroke.

Založba Modre ptice v Ljubljani

K N J I Ž N E N A G R A D E

Pridobivajte za prihodnje leto novih naročnikov. Za vsakega novega naročnika vam pošljemo lepo knjižno nagrado.

Za enega novega naročnika si lahko izberete eno izmed sledečih knjig:

- Alojzij Gradnik: SVETLE SAMOTE.* Vezano v platno.
Jiri Wolker: PRAVLJICE, vezano v platno.
Vladimir Bartol: LOPEZ, drama v treh dejanjih. Vezano v platno.
Knut Hamsun: GLAD, roman. Vezan.
P. Ripson: MARSOVE SKRIVNOSTI, roman. Vezano v platno.
Clara Viebig: BABJA VAS, roman. Vezano v platno.
Al Jennings: PESNIK IN BANDIT, roman. Vezano v platno.
Lev N. Tolstoj: IZPOVED, V platno vezano.
H. R. Berndorff: VOHUNI. Vezano v platno.
Ivan Cankar: MOJE ŽIVLJENJE. Vezano.
Ivan Cankar: GREŠNIK LENART. Vezano.
R. Kipling: KNJIGA O DŽUNGLI. Vezano.
Sigrid Undsed: JENNY. V mehko vezano.
V. Blasco Ibañez: KRVAVE ARENE. V mehko vezano.
Walter Scott: IVANHOE. V mehko vezano.
*Prosper Mérimée: ŠENTJERNEJSKA NOČ, roman. V mehko vezano.
*Liam O'Flaherthy: NOČ PO IZDAJI, roman. V mehko vezano.
*Jack London: DOLINA MESECA, roman. V mehko vezano.
Jack London: MORSKI VRAG, roman. Vezano v platno.

Kdor pridobi dva nova naročnika, si lahko izbere dve od gori naštetih knjig ali pa eno izmed sledečih:

- Eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig, vezano v platno,*
Emil Ludwig: NAPOLEON. V mehko vezano.
Knut Hamsun: POTEPUHI. V mehko vezano.
B. Kellermann: TUNEL, socialen roman. Vezano v platno.
H. Barbusse: OGENJ, vezano.

Kdor pridobi tri naročnike, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj imenovanih knjig ali pa eno izmed sledečih:

- Eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig, vezano v polusnje.*
Emil Ludwig: NAPOLEON. V platno vezano.
Knut Hamsun: POTEPUHI. V platno vezano.
Dr. Franceta Prešerna: ZBRANO DELO. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: SELO STEPANČIKOVO, roman. Vezano v platno.
Henrik Sienkiewicz: SKOZI PUSTINJO IN PUŠČAVO, roman. Vezano.

Kdor pridobi štiri naročnike, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj naštetih knjig, ali pa eno izmed sledečih:

- Emil Ludwig: NAPOLEON:* V polusnje vezano.
Knut Hamsun: POTEPUHI: V polusnje vezano.
Mihael Arcibašev: SANIN, roman. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: ZAPISKI IZ MRTVEGA DOMA. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: BESI, roman. Vezano v platno.
Henrik Sienkiewicz: Z OGNJEM IN MEČEM, roman. Vezano.

Kdor pridobi še več naročnikov, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj naštetih knjig.

Za osem naročnikov pa lahko dobi eno izmed veledel:

- L. N. Tolstoj: ANA KARENINA,* roman. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: BRATJE KARAMAZOVI, roman. Vezano v platno.

Izborni
mi tekne

dr. Pirčeva sladna kava.

Zato mora biti v moji
kuhinja samo

**dr. Pirčeva
sladna kava,**
ki je odličen, domač
izdelek !

KLISARJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidneje

**KLISARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13**

TISKARNA

MERKUR

TRG. IND. D. D.

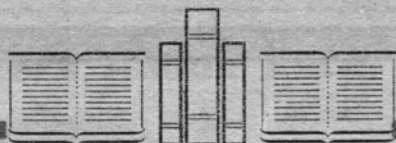
LJUBLJANA

GREGORČIČEVA 23

TELEFON ŠTEV. 25-52

se priporoča za cenj. naročila, ki jih bo izvršila hitro, lično in po zmerni ceni. Tiska knjige, brošure, časopise, revije, kuverte, memorande, račune, letake, lepake, posetne karte, letna poročila, vstopnice, vabila i. t. d. v eni ali več barvah

V lastni založbi izdaja: „Trgovski list“, „Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine“ in „Zbirko zakonov in uredb“, katere seznam Vam na željo dopošlje

**Salda-konte, štrace, journala,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***